

TÜSİAD KONJONKTÜR

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

SAYI 33

EKİM 2002

Genel Değerlendirme

Dış Ekonomik Gelişmeler

Üretim ve Enflasyon

Bütçe ve Para Politikaları

Dış Ticaret ve Ödemeler Dengesi

2002 ve 2003 Yılı Beklentileri

sayfa 1-8

Tablolar

Sanayi Üretimi ve Fiyatlar

Dış Ticaret

Konsolide Bütçe

Parasal Gelişmeler

Milli Gelir

sayfa 9-13

Grafikler

Sanayi Üretimi

Genel Denge

Fiyatlar

Parasal Gelişmeler

Bütçe ve Para Politikaları

Dış Ticaret

sayfa 14-19

2002 ve 2003 Yılı

Senaryosu

sayfa 20

TÜSİAD KONJONKTÜR

www.tusiad.org

adresinde sunulmaktadır.

BİLİNMEZİ BİLMEK

"Tanrı zar atmaz."
Albert Einstein

Genel Değerlendirme

Ekonominin seçimlere karşı kırılganlığı daha önceki dönemlere kıyasla azalmıştır.

Ağustos ayı başında erken seçim kararının alınmasıyla gerileyen nominal döviz kurları ve faizler Mayıs ayı itibariyle finansal piyasalarda yaşanan çalkantıların temelinde siyasi belirsizliğin yattığını teyit etmiştir. Nitekim, Eylül ayında hız kazanan, seçimlerin ertelenmesi ve mevcut hükümetin düşürülmesi senaryolarına piyasaların verdiği tepki, ancak 1 Ekim'de meclisin seçimlere kadar tatil edilmesi kararının alınarak seçim sürecine resmen girilmesiyle gevşeme göstermiştir. Beklentiler açısından değerlendirildiğinde, erken seçimin olumlu karşılanması, uygulanan yapısal reformlar ve IMF destekli ekonomik programın çerçevesinin bozulamayacağına dair duyulan güveni yansıtmaktadır. Bu nedenle, temel ekonomik büyüklüklerde 2002 yılı için önemli bir kötüleşme beklenmemektedir. Ne var ki, seçim kararının tüketim ve yatırım kararlarının kısmen ertelenmesine yol açtığı gözlenmekte ve sonuç olarak geçmiş uygulamalardan az da olsa, bir maliyet ödenmektedir.

Seçim sonrası hükümetin yaratacağı güven açısından faiz oranları en önemli gösterge olacaktır.

Yılın ilk dört ayında oluşan iyimser hava ve Merkez Bankasının gecelik faiz oranlarını indirerek enflasyonist beklentileri aşağı çekmesi, nominal bileşik faizlerin %52'ye kadar gerilemesine imkan sağlamıştır. Mayıs ayı itibariyle etkili olan siyasi belirsizlikler erken seçim kararının alınmasıyla azalsa da, seçimin erteletilmesine yönelik çalışmalar nedeniyle Ekim ayına kadar devam etmiş ve nominal fiyatlara risk primi olarak dahil edilmiştir. Nisan ayı ile karşılaştırıldığında,

Eylül sonu itibariyle yıllık enflasyon %58'den %40'a gerilerken, dolar kuru 1,331,884 TL'den 1,637,594 TL'ye, hazinenin borçlanma faizi ise benzer vadeler için %55 civarından %70'lere yükselmiştir. Önümüzdeki sene sonuna ait enflasyon hedefinin %20 olduğu göz önünde bulundurulursa, hükümetin nominal olarak yıllık bileşik %70 civarında borçlanması taşınan reel faiz yükü ve borç dinamikleri açısından tehlike arz etmektedir. Bu nedenle yeni hükümet vakit kaybetmeden ertelenen yapısal reformlarla ilgili çalışmaları nihayete erdirmeli, aynı zamanda da, vergi alanındaki geçici maddelerin zaman aşımının getirdiği belirsizliklerde gözlendiği gibi, doğal mevzuat değişiklikleriyle piyasalarda güven ortamını tesis etmelidir. Aksi takdirde, yıl sonunda GSMH'ya oran olarak %95 civarında olmasını beklediğimiz brüt toplam kamu borç stoku açısından, Mayıs ayı itibariyle %30'ları aşan bir şekilde taşınan reel faizler 2003 yılında sorunlara neden olacaktır.

2003 senesinde ekonomik gelişmelere ilişkin risk faktörü dış konjonktürdür.

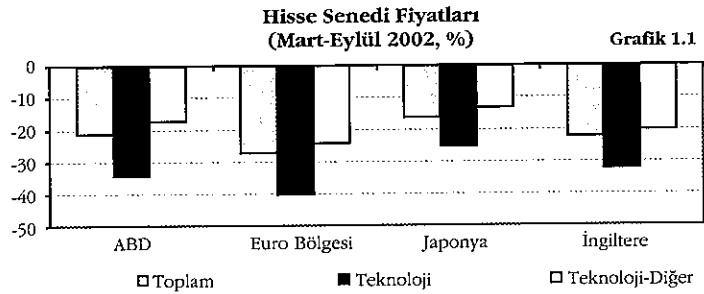
Yılın ikinci çeyreğinde yakalanan yüksek büyüme oranı, yılsonu hedefinin aşılabacağı yönünde olumlu bir gelişme olarak algılanmıştır. Büyümenin kaynakları açısından öne çıkan stok yenilemesi, yılın ilk yarısında iç ve dış piyasalar için olumlu beklentilerin izlerini taşımaktadır. Ne var ki, erken seçim kararı öncesindeki belirsizlik süreci yurtiçi talebe yönelik beklentileri olumsuz etkilerken, yurtdışı piyasalarda da olumsuz gelişmeler baş göstermiştir. Global ekonominin beklenilenden yavaş toparlanacağının ortaya çıkması, Türkiye'nin ihracat performansını da olumsuz etkileyecektir. Yatırımlar açısından ise, yıl sonunda Kopenhag zirvesinden çıkacak sonuç önem taşımaktadır. Avrupa'nın

genişleme sürecinde Türkiye'nin yerinin ne olacağını da açıklanacağı zirvenin sonucu, genel beklentilerin yanı sıra yerli ve yabancı yatırımcıların kararlarını doğrudan etkileyecek önemli bir kriter oluşturmaktadır. Tüm bu risklerden daha önemlisi ise, Irak'a yönelik bir operasyonun gerçekleşmesi olarak görülmektedir. Operasyonun yapılma ihtimalinin yüksek olmasına rağmen, zamanlaması, ne şekilde yapılacağı, ne kadar süreceği ve sonrasında bölgede siyasal gelişmelerin ne şekilde gelişeceği konusundaki belirsizlikler, Türkiye'nin ne ölçüde olumsuz etkileneceğinin tahmin edilmesini zorlaştırmaktadır. Körfez Savaşının ardından bölgedeki ticari faaliyetlerin durması ile Türkiye sadece ekonomik değil, önemli bir sosyal maliyete de katlanmak zorunda kalmıştır. İsrail, Mısır ve Ürdün gibi savaştan zarar gören üç ülke yaralarını sarmak için önemli ölçüde yardım ve ayrıcalıklar sağlarken, Türkiye'nin benzer istekleri karşılıksız bırakılmış ve Irak'tan sonra savaştan en çok zarar gören ülke, Türkiye olmuştur. Yeni bir savaş durumunda, on yılı aşkın bir sürede ancak düzelebilen bölgedeki ticari faaliyetler belirsiz bir süre için tekrar duracak, Türkiye'nin ödemeler dengesi olumsuz etkilenecek ve finansal piyasaların artan risk primine vereceği tepki ekonomik programı ve özellikle borç dinamiklerini zorlayacaktır. Bölgedeki savaş sonrası sosyal ve siyasal gelişmeler ise çok daha hassas dengelere dayalı olup, belirsizliğe yer bırakmayacak şekilde çözüme kavuşturulmalıdır.

1. Dış Ekonomik Gelişmeler

Gelişmiş ülkelerde ekonomik canlanmanın beklenenden yavaş olacağı anlaşılmıştır.

2002 yılının ilk çeyreğinde dünya ekonomilerinde kuvvetli toparlanmanın sinyalleri görülmüş olmasına rağmen, yaşanan olumsuz gelişmeler nedeniyle 2002'nin ilk yarısında birçok bölgede büyüme hızı yavaşlamış, 2002 ve 2003 yılı

Kaynak: IMF Economic Outlook, Eylül 2002

beklentileri önemli ölçüde bozulmuştur. ABD'nin cari işlemler açığının GSYİH'sinin yaklaşık yüzde 4'üne ulaşmasıyla birlikte, dolar Mart sonundan itibaren değer yitirmeye başlamıştır. Bununla beraber, ABD'de şirket muhasebesi ve denetiminde yaşanan skandallar ve bunların Avrupa'ya yayılması nedeniyle yatırımcı güveni sarsılmış, dünya borsaları da değer yitirmiştir. Önde gelen dünya borsalarında yaşanan bu olumsuz gelişmeler finansal piyasalardaki koşulları özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından kötüleştirmiştir. ABD ekonomisinin küresel büyümenin lokomotifi olması nedeniyle söz konusu gelişmelerin dünya ekonomisi üzerinde yaratacağı etkileri de dikkate alan IMF, büyüme tahminlerini aşağı doğru revize etmiştir. IMF tahminlerinde yer almasa da, beklentilerin olumsuz yönde olmasının bir diğer nedeni de, ABD'nin olası Irak harekatı sonrasında petrol fiyatlarının daha da artma ihtimalidir. Irak'a harekat yapılması beklentisi bile petrol fiyatlarının Ağustos ayında % 3.5, Eylül ayında da %5.3 oranında artmasına neden olmuştur. Harekat olasılığı nedeniyle petrol fiyatlarının bu yükseliş eğilimini korumasının, petrol ithalatçısı ülkelerin dış ticaret dengesini kötüleştirerek yeni bir küresel durgunluğa sebebiyet vermesi

olasıdır. Böyle bir ortamda son 5-6 yılın en düşük seviyelerinde bulunan hisse senedi fiyatlarının düşmeye devam etmesi, gelişmekte olan ülkelerin finansman imkanları ve yatırımcı ve tüketici güveninde beklenenden daha kötü bir etki yapması öngörülmektedir.

Dünya ekonomisi muhtemel bir Irak operasyonu ile daha da yavaşlayacaktır.

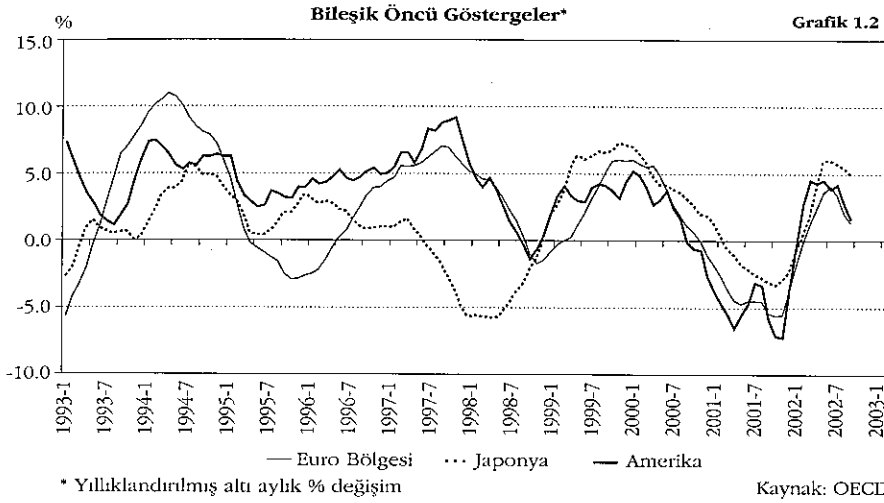
Bölgeler düzeyinde incelendiğinde, 2001 yılı sonlarında ve 2002 yılı başlarında hızlı büyüme kaydeden ABD ekonomisi, ikinci çeyrekte itibaren önemli ölçüde yavaşlamıştır. ABD'nin ikinci çeyrek büyümesi %0.3 olarak gerçekleşmiştir. Büyümeye en önemli katkılar, özel tüketim harcamaları ile stoklardan gelmiştir. On yıldan daha uzun bir süredir küçülen Japonya, ikinci çeyrekte %0.6 oranında büyümesine rağmen, kalıcı bir büyümeyi nasıl sağlayabileceğini tartışmaktadır. 2002'nin ilk yarısında yetersiz yurtiçi talebe rağmen ortaya çıkan bu canlanma da temel olarak ihracat kaynaklıdır. Asya ülkelerindeki yüksek talep Japonya'nın ihracatını büyük ölçüde yukarıya çekmiştir. Japonya'da büyümenin önündeki temel engeller, 90 trilyon yene (GSYİH'nin yaklaşık %17'si) ulaşan geri dönmeyen krediler ve bankacılık

Tablo 1.1 GSYİH Tahminleri*

(Yıllık % değişim)	2002		2003	
Dünya	2.8	(2.8)	3.7	(4.0)
ABD	2.2	(2.3)	2.6	(3.4)
Japonya	-0.5	(-1.0)	1.1	(0.8)
Euro bölgesi	0.9	(1.4)	2.3	(2.9)
Gelişmekte Olan Ülk.	4.2	(4.3)	5.2	(5.5)

* Kaynak, IMF Economic Outlook, Eylül 2002

** Parantez içindeki değerler Nisan ayındaki tahminlerdir

sektörünün yapılandırılmasıdır. İkinci çeyrekte %0.4 büyüyen Euro bölgesinde büyümeye en önemli katkı özel tüketim harcamaları ve ihracattan gelmiştir. Özel tüketimdeki bu olumlu gelişmeye rağmen, yurtiçi talebin büyümeye katkısı sadece %0.2 düzeyinde kalmıştır. Bunun temel nedeni de yatırım harcamalarının son birbuçuk yıldır düşüyor olmasıdır. Ayrıca, stok değişimleri de ikinci çeyrekteki büyümeye pozitif katkı sağlamıştır. Latin Amerika'da yılın ilk yarısında gelişmeler bölgedeki ekonomik ve finansal koşulların giderek bozulduğunu göstermektedir. Latin Amerika'da 2002 yılı başlarında ortaya çıkan küçülme Arjantin krizi ve onun yayılcı etkilerinden kaynaklanmış olsa da, son dönemdeki küçülme temel olarak yüksek dış finansman gereksinimi nedeniyle finansal piyasaların Brezilya'ya yönelik beklentilerindeki bozulmadan kaynaklanmaktadır. Asya'daki gelişmekte olan piyasalarda bu yılın başından beri yaşanan büyüme temel olarak, sanayi üretimi ve ihracattaki yükselişe bağlıdır. Öte yandan, teknoloji sektörlerinde yaşanan düşüşlerin bu sektör ürünlerinin temel ihracatçısı konumunda olan Asya ülkelerini olumsuz etkilemesi beklenmektedir. Asya ülkelerinin büyüme performansları açısından bir diğer önemli tehlike de, petrol ithalatçısı olan bu ülkelere petrol fiyatlarındaki artışın yaratacağı olumsuz etkilerdir.

II. Üretim ve Enflasyon

2002 yılının ilk yarısında TL'nin döviz kuruna karşı hızla değerlenmesi cıpa etkisi yaratarak nominal fiyatları aşağıya çekmiş ve özellikle stok üretimini cazip hale getirmiştir.

2001 yılının Kasım ayından itibaren dolar kurunun TL karşısında nominal bazda gerilemeye başlaması ile birlikte iyimser bir döneme girilmiştir. Faiz, kur ve aylık enflasyon oranlarına bakıldığında bu olumlu konjonktürün en üst seviyeye çıktığı dönem olarak Mayıs başı gözlenirken, beklentilerdeki bu hızlı iyileşmeye temel olarak TL'nin dolar karşısındaki değer kazancı neden olmuştur. Nominal fiyatların düşüşünün yarattığı gelir etkisi, 2001 krizi sonrasında reel gelirlerinde önemli kayıplar yaşayan hanehalkları üzerinde çok sınırlı kalmıştır. Firmalar kesimi için ise, üretim maliyetlerindeki düşüşün yanı sıra, beklentilerdeki iyileşmeye paralel

olarak ileriki aylara yönelik stok üretimi yapılması cazip hale gelmiştir.

GSYİH büyümesinde sanayi ve ticaret kesimlerinin ağırlığı görülmektedir.

Yılın ikinci üç ayında bir önceki senenin aynı dönemine göre GSMH ve GSYİH artışları sırasıyla %8.8 ve %8.2 olmuştur. Sektörler itibariyle artışlara bakıldığında yılın ilk üç ayına benzer bir şekilde sanayi ve ticaret kesimlerinin öne çıktığı ve onları ulaştırma sektörünün takip ettiği görülmektedir. Zayıf baz yılının da etkisiyle bu sektörlerde artışlar sırasıyla %12.2, %10.1 ve %6.8 gibi yüksek oranlarda gerçekleşmiştir. Geçen seneki daralmalar düşünüldüğünde, anılan dönemde reel bazda büyüyen tek sektör sanayi kesimi olmuştur. Sanayi üretiminde özellikle Mart ayından itibaren gözlenen yüksek artışlar büyümeye yılın ikinci çeyreğinde yaklaşık %4 puan katkıda bulunarak, sektörlerin toplam katkısının %53'ünü gerçekleştirmiştir. Toptan ve perakende ticaretin toplam büyümeye katkısı ise %2.6 olmuştur. Sanayi üretimindeki artış özellikle ara malları ithalatı olmak üzere toplam ithalatı artırmış ve ithalattan alınan vergi %22 artarak toplam büyümeye %1 puan katkıda bulunmuştur. Sektörler itibariyle büyümeye negatif etki eden iki sektör, inşaat ve kriz döneminin başlangıcı olan 2000 yılının son çeyreğinden itibaren küçülen tek sektör olan mali sektör olmuştur. Sağlıklı bir ekonomik büyüme performansının yaka-

Tablo 2.1 GSYİH	2001	2002	2002
	II. Çeyrek	II. Çeyrek	II. Çeyrek
Sektörler	(Yıllık % Artış)		(GSYİH katkı, yüzde puan)
- Tarım	-2.9	2.3	0.2
- Sanayi	-10.1	12.2	3.9
- İnşaat	-5.8	-5.3	-0.3
- Ticaret	-12.1	10.1	2.4
- Ulaştırma ve Haberleşme	-8.8	6.8	1.0
- Mali Kuruluşlar	-10.0	-9.6	-0.3
- İthalat Vergisi	-32.1	21.9	1.0
- GSYİH	-9.6	8.2	

GSYİH Büyümesine Katkıları	2001		2002	
Tablo 2.2 (Yüzde puan)	I. Çeyrek	II. Çeyrek	I. Çeyrek	II. Çeyrek
Özel Tüketim	-1.9	-7.8	-1.5	2.1
Kamu Tüketimi	-0.1	-0.6	0.2	0.2
Özel Yatırım Harcamaları	-0.2	-2.6	-0.7	-0.2
Kamu Yatırım Harcamaları	-3.3	-7.4	-5.2	0.2
Stok Değişimleri	-5.6	-8.8	6.2	11.1
İhracat	3.5	2.9	3.6	1.8
İthalat (-)	-6.9	-14.4	0.6	6.9

lanabilmesi açısından mali sektördeki rehabilitasyonun sonuçlarını vermeye başlaması gerekmektedir. Sektördeki düzenlemelere bankacılık sektörünün küçülerek uyum göstermeye gitmesi orta vadede sıkıntılar yaratabilecektir.

Stok değişimleri büyüme performansına en büyük katkıda bulunan kalem olmuştur.

Mart ayından itibaren sanayi üretiminde önemli bir yer tutan stok yenilemesi, yılın ilk altı ayında milli gelir artışına katkıda bulunan faktörlerin başında gelmektedir. Bir önceki sene büyümeyi %4.4 puan aşağı çeken stok değişimlerinin 2002 yılında büyümeye katkısı %8.7 olmuştur. İlk çeyrekte %6.2 puan olan stok değişimlerinin GSYİH büyümesine katkısı, ikinci çeyrekte %11.1'e yükselmiştir.

Özel tüketim harcamalarındaki artışa rağmen, yurtiçi talep yakalanan yüksek büyüme performansını sürdürebilecek seviyede değildir.

Yaşanan krizin ardından özel tüketim açısından ilk tepki dayanıklı tüketim malları tüketiminin kısılması olmuş ve 2001 yılında bu kalemde %30'lık bir daralma gerçekleşmiştir. Zayıf baz yılı etkisi düşünüldüğünde canlanmanın ilk belirtileri de bu alandan gelmiş ve dayanıklı tüketim malları tüketimi %8.8 artarak toplam büyümeye %1 puana yakın bir katkıda bulunmuştur. Özel tüketim açısından diğer önemli katkılar da sırasıyla hizmetler ve yarı dayanıklı ve dayanıksız tüketim malları harcamalarından gelmiş, toplam olarak özel tüketim

harcamaları %3.1 artarak toplam büyümeyi %2.1 puan yukarı çekmiştir. Dış talep açısından ise, ihracat yılın ikinci üç ayında, artış eğilimini devam ettirerek bir önceki yılın aynı dönemine göre %4.2 artış göstermiş ve GSYİH içinde %40'a yükselen payını muhafaza etmiştir.

Yatırım harcamalarındaki azalış trendinin sonuna gelinmiştir.

2002'nin ikinci çeyreğinde kamu yatırımları %3.4 artarken, özel yatırımlar %1 azalmıştır. Kriz ertesinde sert bir şekilde daralma yaşayan yatırımlar, yılın ikinci çeyreğinde büyüme üzerinde nötr bir etki oluşturmuştur. 1998 yılından itibaren yaşanan krizlerle azalma trendine giren sabit sermaye stoku oluşumunun GSMH içindeki payı, sürdürülebilir büyümenin hedeflendiği orta vadede büyük önem taşımaktadır.

İkinci çeyrekte gerçekleşen yüksek oranlı büyüme kısa vadede sürdürülebilir değildir.

Stoklara yönelik yapılan üretimin stok hacmini oldukça yüksek seviyelere taşıması, üretim kararlarının beklentiler ve talep değişimlerine karşı hassasiyetini artırmıştır. Yılın ikinci yarısı ve 2003 yılı için dış talebe yönelik beklentilerin olumsuz yönde revize edildiği bir ortamda, seçim sonrası güven ortamının oluşturulmaması zaten zayıf olan iç talebin canlanma ihtimalini ortadan kaldırarak stokların eritilmesine yönelik bir davranış tetikleyecektir.

İmalat sanayi ücret, istihdam ve verimlilik verilerinin ikinci çeyrek değerleri, çalışılan süre rakamları

dışında, bir önceki çeyrek değerlerine benzer bir görünüm ortaya koymaktadır. Söz konusu dönemde, kapasite kullanım oranındaki belirgin gelişmeye rağmen, üretimde çalışılan süre bir önceki yıla göre sınırlı artış göstermiştir. Bir diğer dikkat çekici konu, imalat sanayinde üretimde çalışan sayısında zayıf baz yılına rağmen bir gelişme olmazken, verimlilikteki yüksek oranlı artış eğiliminin sürmesi olmuştur. Buna karşılık reel ücretlerdeki düşüş ikinci çeyrekte de sürmüş, saat başına ve çalışan başına reel ücretler 2002 yılının ilk yarısında önceki yılın aynı dönemine göre sırasıyla % 10.5 ve %11.3 oranında azalmıştır. Reel ücretlerin gerilemesi ve verimlilikte meydana gelen artışla birlikte imalat sanayi önemli ölçüde maliyet avantajı elde etmiştir. Sonuç olarak, bu gelişmeler yılın ilk yarısındaki büyümenin yurtiçi talep kaynaklı olmadığını açıkça ortaya koyarken, işsizlik rakamının yükselişte olmasıyla beraber iç talep üzerindeki baskının bir süre daha devam edeceği görülmektedir.

Enflasyon oranlarında yakalanan düşme trendi devam etmektedir.

Mayıs ayı itibarıyla DİBS faiz oranları yükselirken, TL'nin değer kaybı hızlanmıştır. Aynı dönemde, mevsimsel etki ile gerileyen tarım ve gıda fiyatları ve yetersiz iç talebin yarattığı baskı TEFE ve TÜFE aylık artışlarını sınırlamıştır. Siyasi belirsizliğin hakim olduğu aylarda enflasyon oranlarının düşük seviyelerini koruması ve Ağustos başı itibarıyla beklentilerin olumluya dönmesi sonucunda Merkez Bankası gecelik borçlanma faizlerini 5 Ağustos itibarıyla %48'den %46'ya çekmiştir. Bu gelişmelerin yanı sıra, yılın ikinci çeyreği açıklanan büyüme rakamı da, olumlu beklentileri artırarak enflasyondaki düşüşü desteklemiştir. Eylül ayında TEFE ve TÜFE bir önceki aya göre sırasıyla %3.1 ve %3.5 artmış ve yıllık artış oranları %40.9 ve %37.0'e gerilemiştir.

İç talepteki canlanma sınırlı kalırken, maliyetlerdeki artış TEFE'nin daha yüksek seyretmesine neden olmaktadır.

Haziran ayından itibaren, mevsimsellikten arındırılmış TEFE aylık artış oranları, hızlanan imalat sanayi fiyatlarının etkisiyle, TÜFE'nin üstünde seyretmektedir. Piyasaları sarsan belirsizliğin yarattığı maliyet baskısının bir ay gecikme ile özel imalat sanayi fiyatlarına yansıdığı görülmektedir. Özellikle Temmuz ayında mevsimsellikten arındırılmış özel imalat sanayi fiyatları aylık artışının %4.3 ile yüksek enflasyon dönemleri ortalama aylık artış seviyesine geri dönmesi, kurlarla fiyatlar arasındaki geçişkenliğin gücünü göstermektedir. Kamu imalat sanayi fiyatları ise beklenilenin üzerinde artan KİT açıklarının bütçe performansı üzerinde yarattığı baskıyı azaltmak amacıyla belirgin bir şekilde özel imalat fiyatlarının üzerinde artmıştır. Dolayısıyla, yıllık bazda özel imalat sanayi fiyatları %38.6 artarken, kamu imalat sanayi fiyatları %40.5 artış göstermiştir.

TÜFE'nin alt kalemlerine mal ve hizmet fiyatları şeklinde bakıldığında, iç talep baskısı daha belirgin görülmektedir. Sene başından itibaren, tüketim kompozisyonunun mal grubu lehine değişmesiyle, maliyetlerin daha çabuk yansıtıldığı mal grubu fiyatlarının hizmet fiyatlarının üzerinde arttığı görülmektedir. Bunun sonucunda ilk dokuz ayda mal grubunda fiyatlar %38.4 artarken, hizmet fiyatlarındaki artış %34.5 olarak gerçekleşmiştir.

Yıl sonu TÜFE hedefine ulaşılmasında bir sorun yaşanmayacaktır.

Mevsimsel olarak en yüksek artışın yaşandığı Eylül ayında %3.5 artan TÜFE, yıl sonu hedefi olan %35'in altında kalınacağını işaret etmektedir. Merkez Bankası beklenti anketi Eylül ayı sonuçlarında yıl sonu TÜFE beklentisinin %34.8 ile resmi hedef

olan %35'in altına inmiş olması da bu savı desteklemektedir.

TEFE ele alındığında ise, %31 olarak belirlenen yıl sonu hedefine ulaşılması için bundan sonraki aylarda aylık artışın %2.5'i aşmaması gerekmektedir. Merkez Bankası İktisadi Yönelim Anketi'nde Ağustos ayı itibariyle yıl sonu TEFE bekleyişi %44 ile yıl sonu TEFE hedefinin belirgin bir şekilde üzerinde kalmıştır. Ağustos itibariyle %41.5 olan gelecek 12 ay TEFE beklentisi de, reel kesimin beklentilerinde seçim sonrası ortama ve dış konjoktüre endekslenmenin kuvvetli olduğuna işaret etmektedir.

III. Bütçe ve Para Politikaları

Konsolide bütçe Eylül gerçekleşmeleri, seçim döneminde mali disiplinin gevşemediğini göstermektedir.

Erken seçim kararının alındığı Ağustos ayında, üç aylık geçici vergi ödemelerinin katkısıyla konsolide bütçe 1.6 katrilyon TL faiz dışı fazla vermiştir. Eylül ayında da bu yüksek performansın devam etmesiyle, ilk dokuz ayda yıl sonu hedefinin %93'üne erişen faiz dışı fazla 14.7 katrilyon TL'ye ulaşmıştır. Bütçe hedefleri belirlenirken 2002 yılı için esas alınan %3'lük büyüme oranının aşılabacağı düşünülürse, faiz dışı fazlada nominal hedefin üzerine çıkılmasında önemli bir sorun yaşanmayacaktır. KİT'lerde ertelenmiş fiyat artışlarının Haziran sonrasında hayata geçirilmesi toplam kamu sektörü dengesini olumlu etkilerken, sosyal güvenlik

harcamalarındaki bozulma ve yıl sonu hedefinin aşılabacak olması faiz dışı fazla hedefine baskı yaratmaktadır. Sosyal güvenlik kuruluşları arasında en kötü performans SSK'da gözlenirken, ilk dokuz ayda bütçeden yapılan transferler reel bazda %56 artarak yıl sonu hedefini aşmıştır.

Toplam konsolide bütçe harcamaları olarak bakıldığında, yılın ilk dört ayında gerileyen faiz oranları ve IMF kredisinin Hazine tarafından borç finansmanında kullanılması sonucu faiz harcamalarında izlenen azalmanın olumlu etkisi gözükmemektedir. Gelir tarafında ise hedeflerin altında bir performans söz konusudur. Dolaylı vergi gelirleri reel bazda %9.8 artış göstererek Ocak-Eylül dönemi itibariyle vergi gelirlerinin %66.3'ünü, toplam bütçe gelirlerinin de %50.2'sini oluşturmuştur. Ancak, toplam vergi gelirleri açısından yıl sonu hedefiyle karşılaştırıldığında arzulanan artış yakalanamamıştır. Vergi gelirlerinin toplam faiz ödemelerini ancak karşılayabiliyor olması ve bütçe gelirlerindeki reel azalma, yılın son aylarında artacak faiz ödemeleri nedeniyle bütçe finansman gereğini artıracaktır.

Taşınan yüksek reel faiz yükünün borç stoku üzerindeki etkisi 2003 yılında gözükcektir.

Ağustos ayında gerçekleştirilen yüklü borçlanmayla birlikte iç borç stoku yılbaşına göre 14.9 katrilyon TL artarak 137.1 katrilyona (84 milyar dolar) ulaşmıştır. Döviz-faiz yapısı itibariyle iç borç stokunun %44.1'i değişken

Tablo 3.1 KONSOLİDE BÜTÇE (trilyon TL)	Eylül		Reel* Değ. (%)	Ocak-Eylül		Reel* Değ. (%)
	2001	2002		2001	2002	
GELİRLER	4,123	6,655	14.6	36,373	55,403	(3.4)
Vergi Gelirleri	3,237	5,498	20.6	27,439	41,979	(3.0)
Vergi Dışı Gelirler	886	1,157	(7.3)	8,934	13,425	(4.7)
HARCAMALAR	7,645	9,590	(10.9)	54,807	79,982	(7.5)
Faiz Dışı Harcamalar	3,270	4,827	4.8	25,292	40,660	1.9
Faiz Harcamaları	4,375	4,763	(22.7)	29,515	39,322	(15.5)
BÜTÇE DENGESİ	(3,522)	(2,936)	(40.8)	(18,434)	(24,579)	(15.5)
FAİZ DIŞI DENGİ	853	1,827	52.1	11,081	14,743	(15.6)
*Ortalama TEFE kullanılmıştır.						

Tablo 3.2 (trilyon TL)	PARASAL KRİTERLER ÜZERİNDEKİ ÜST SINIRLAR		
	Para tabanı	NİV	NUR*
30 Nisan 2002	8,900	27,700	-7.2
Nisan Gerçekleşme	8,680	25,197	4.9
30 Haziran 2002	9,250**	28,900**	-7.8
Haziran Gerçekleşme	9,009	26,374	-5.8
30 Eylül 2002	10,600	31,139	-8.5
Eylül Gerçekleşme	10,104	28,551	-5.9
31 Aralık 2002	10,850	33,139	-9.7
*Milyar dolar cinsinden alt sınırlardır. ** Pamukbank'ın TMSF'ye devredilerek zorunlu karşılıktan muaf tutulması nedeniyle revize edilmiştir.			

faizli, %16.7'si döviz cinsinden ve %14.3'ü dövize endeksli DİBS'lerden oluşmaktadır. IMF kredilerinin önemli bölümünün kamuya olan borçların azaltılmasında kullanılmış olması, iç borç stokundaki kamu payının yıl başına göre 10 puan azalarak %56'ya gerilemesine, buna karşılık piyasaya olan borçların payının artmasına neden olmuştur. Bu nedenle, yüksek reel faizler başta olmak üzere, borç stokunun Irak'a askeri operasyon gibi muhtemel dış risklere ve akabinde finansal piyasalarda yaşanacak dalgalanmalara karşı hassasiyeti artmıştır. Konsolide bütçe dış borç stokunda ise, IMF'den bu yıl içinde 12.5 milyar dolar tutarında kredi kullanımının etkisiyle bir artış yaşanmıştır. Stok, Ağustos ayı itibariyle, 2001 yılı sonundaki 38.8 milyar dolar düzeyinden 54.9 milyara yükselmiştir. Böylelikle konsolide bütçe toplam borç stoku 138.9 milyar dolara yükselirken, toplam stoktaki IMF kredilerinin payı %14 olmuştur.

Merkez Bankası Eylül sonu parasal kriterlerini tutturmuştur.

Sene başında IMF ile imzalanan Stand-By anlaşmasında belirtilen para programına göre, yılın ikinci yarısı için Para Tabanı, Net İç Varlıklar ve Net Uluslararası Rezervlere ilişkin gösterge niteliğinde hedefler konulmuştur. Ancak, 30 Temmuz 2002 tarihli Niyet Mektubu'nda, yaşanan siyasi belirsizlikler ve erken seçim nedeniyle Para Tabanı ve Net Uluslararası Rezervler'e ilişkin gösterge niteliğindeki hedefler performans

kriterine dönüştürülmüştür. Birincil amacı olan fiyat istikrarına yönelik başarılı bir performans sergileyen Merkez Bankası, yılın üçüncü çeyreğinde de belirlenen performans ve gösterge niteliğindeki kriterleri sağlayarak enflasyonu yıl sonu hedefleriyle uyumlu olarak kontrol etmeyi başarmıştır. Yılın ilk aylarında beklentilerdeki iyileşmeye paralel olarak gecelik faiz oranı indirimleriyle enflasyonist beklentileri ve faiz oranlarını aşağı çeken Merkez Bankası, Ağustos ayında aynı yöntemle tekrar başvurarak gecelik faiz oranlarını %46'ya indirmiştir. Önümüzdeki ayların seçim dönemine has belirsizlikleri söz konusu olsa da, halen yılsonu hedefinin altında olan enflasyon beklentileri yıl sonuna kadar faiz indirimi için imkan sağlayacaktır.

Büyümenin finansmanı açısından kredi hacmi yetersizdir.

IMF kredisinin kullanımı ve kamu bankalarının görev zararı için ihraç edilen kağıtların erken itfalarının etkisiyle ilk dokuz ayda merkez bankası parası %96 artış göstermiş ancak APİ aracılığıyla piyasadaki 6.5 katrilyon TL çekilmesi sonucunda fazla

likidite sterilize edilmiş ve parasal tabanın artışı 2001 sonuna göre %29 olmuştur. Sene başında büyümeyi desteklemesi beklenen ters para ikamesi ve kredi hacmindeki artış ise, Mayıs ayı itibariyle yükselen faiz oranları ve BDDK düzenlemelerine paralel olarak bankacılık kesiminin daha az risk taşıma eğilimi nedeniyle Ekim ayı itibariyle gerçekleşmemiştir. DTH'lar, özellikle Haziran sonrası hız kazanarak sene başına göre 1.7 milyar dolar artış göstermiş, mevduat bankalarının toplam kredilerindeki reel gerileme ise devam etmiştir. Kredilerin niteliği konusundaki diğer önemli gelişme, tasfiye olunacak alacakların toplam krediler içindeki payının, sene başına göre 10 puan artarak Ekim ayı itibariyle %27'ye yükselmesidir. BDDK tarafından varlık yönetim şirketi için gerekli yönetmelik çıkmasına karşın, şirketin kurulması için gerekli sermayenin vergi yükü ile birlikte yüksek sayılabilecek seviyelere ulaşması ve icra-iflas gibi konularda hukuki altyapının henüz tamamlanmamış olması kısa vadede uygulamaya yönelik sorun teşkil etmektedir.

IV. Dış Ticaret ve Ödemeler Dengesi

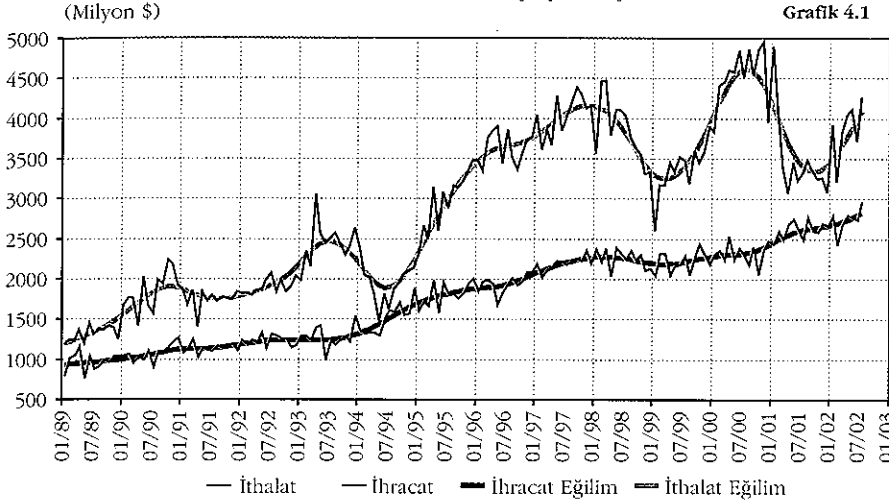
İhracatta yakalanan yüksek performans devam etmektedir.

Piyasalardaki belirsizliğin en üst seviyeye ulaştığı Temmuz ayında, TL'deki reel değer kaybının ve güçlenen Euro'nun da etkisiyle, ihracat aylık bazda %10.1 oranında artış göstermiştir. Aynı dönemde ithalat ise %16.1 oranında artmıştır. İlk yedi aylık performansa bakıldığında, ihracat ve

PARASAL BÜYÜKLÜKLER Tablo 3.3	(trilyon TL)		yıllık reel değ.	
	Haziran	Eylül	Haziran	Eylül
M2YR (M2Y+R)	120,940	128,800	-8.2%	-13.3%
M2Y	117,240	125,409	-4.9%	-12.2%
M2Y'nin Bileşimi (%)				
Dolaşımdaki para	5.1%	5.1%	5.0%	2.6%
Vadesiz Mevduatlar	5.9%	5.8%	-23.8%	-14.0%
Vadeli Mevduatlar	34.5%	33.6%	-9.0%	-6.0%
Döviz Tev. Hes. (TL)	54.5%	55.4%	-0.2%	-16.5%

Mevsimsellikten Arındırılmış Aylık Dış Ticaret

Grafik 4.1

Kaynak: DİE, TÜSİAD

ithalatın yıllık bazda %6.0 ve %8.1 oranında arttığı görülmektedir. Dış ticaret dengesi ise bir önceki yılın aynı dönemine göre %14.1 oranında genişlemiştir. Sene başında ihracatın ithalatın çok üstünde artmasının etkisiyle ihracatın ithalatı karşılama oranı ilk yedi aylık dönemde %72.4 oranında gerçekleşmiştir.

TİM ve Gümrük Müsteşarlığı'nın Ağustos ayına ait verileri dış ticaretteki artışın devam ettiğine işaret etmektedir. Ayrıca, ithalatın öncü göstergesi olarak kabul edilen ithalden alınan KDV rakamları, Temmuz ayında gösterdiği çıkış trendine Ağustos ayında da devam ederek bir önceki aya göre dolar bazında %2.3 oranında artış göstermiştir.

Dış ticaret hadlerinin aleyhimize gelişmesi sonucunda ihracat miktarındaki hızlı artış nominal değerlere yansımamaktadır.

Yaşanan ekonomik krizin ardından dış ticaretteki belirgin daralmanın yarattığı zayıf baz yılının da etkisiyle, ihracat ve ithalat miktarlarında yüksek artışlar yaşanmaktadır. İlk yedi ayda mevsimsellikten arındırılmış ihracat miktar endeksi ortalama %18 oranında artarken, ithalat miktar endeksi ortalama %14.7 artmıştır. Fiyat endekslerinde ise, sene başından itibaren ihracat fiyatlarında hafif bir toparlanma olurken, petrol fiyatlarındaki hareketlenmenin de

etkisiyle ithalat fiyatlarındaki artış daha hızlı olmuştur. Mevsimsellikten arındırılmış olarak, 2001 yılı sonuna göre ilk yedi ayda ihracat fiyatları %1.1 artarken ithalat fiyatları %5.9 oranında artmış ve dış ticaret hadleri aylık bazda aleyhimize değişmeye devam ederek %88.8 seviyesine gerilemiştir. Önümüzdeki dönemde, olası Irak operasyonunun petrol fiyatları üzerine yarattığı baskının ithalat fiyatlarını da yukarıya çekmesi sonucunda, dış ticaret hadlerinin aleyhimize gelişmeye devam etmesi beklenmektedir.

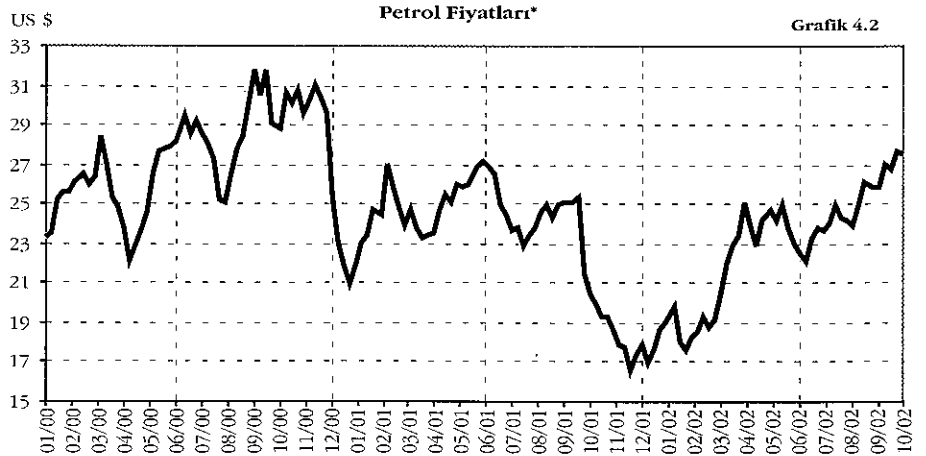
Hizmet gelirlerindeki belirgin azalma cari işlemler dengesinin açılmasına neden olmuştur.

Cari işlemler dengesinde dış ticaret açığının kapatılması için önem taşıyan görünmeyenler kalemi yılın ilk yedi

ayında %36 oranında gerilemiştir. Görünmeyenler kaleminde en büyük gerileme %33 ile hizmetler dengesinde görülmüştür. Alt kalemleri itibariyle bakıldığında, hizmetler içersinde diğer ticari hizmetlerin yaklaşık 1.2 milyar dolar azaldığı gözlenmektedir. Aynı dönemde, 2001 yılı itibariyle daralan işçi gelirleri de %30 azalmıştır. Sonuç olarak, yılın ilk yedi ayında dış ticaret açığı yıllık bazda %10.4 oranında artarak 3.5 milyar dolara yükselmiş ve hizmet dengesinde sene başında görülen belirgin azalma, cari işlemler dengesinin 718 milyon dolar açık vermesine neden olmuştur.

İlk yedi ayda IMF kredisinin etkisiyle resmi rezervler 3.4 milyar dolar artmıştır.

Geçen sene ilk yedi ayda 10.1 milyar dolar çıkış gösteren sermaye hareketlerinde, bu sene aynı dönemde sadece 517 milyon dolar giriş gerçekleşmiştir. Türkiye'nin özellikle ihtiyaç duyduğu doğrudan yatırımlar yılın ilk yedi ayında sadece 114 milyon dolarda kalırken, bankaların portföy yatırımlarındaki 1.2 milyar dolarlık azalma sonucunda portföy yatırımları yaklaşık 1 milyar dolar azalmıştır. Sermaye girişlerinde en büyük kalem IMF'den sağlanan 11.4 milyar dolarlık kredi olurken, 6.2 milyar dolarlık geri ödeme nedeniyle net kullanım 5.2 milyar dolar olmuştur. Bankacılık kesimi yılın ilk yedi ayında 400 milyon dolar geri ödemeye net borç ödeyici olurken, diğer sektörler 1.3 milyar dolarlık uzun vadeli finansman imkanı bularak kısa vadeli borçlarını ikame ederek finansman

* OPEC ülkeleri, ihracat hacimlerine göre ağırlıklandırılmış haftalık ortalama varil fiyatı

sağlamışlardır. Sonuç olarak, 1.6 milyar dolarlık çıkış gösteren net hata ve noksan kalemiyle birlikte, ilk yedi ayda resmi rezervler 3.4 milyar dolar artmıştır.

Reel kurda uzun dönem dengesine yaklaşılmıştır.

Mayıs ayında başlayan ve Ağustos ayına kadar devam eden siyasi belirsizlik TL'nin döviz kurları karşısında hızla reel değer kaybetmesine neden olmuştur. Söz konusu üç ayda Merkez Bankası tarafından açıklanan TÜFE bazlı reel efektif döviz kuru endeksi %25.1 oranında değer kaybederken, TEFE bazlı endekste ki değer kaybı %23.6 olmuştur. Temmuz sonunda erken seçim kararı çıkması ve yaz aylarında mevsimsel olarak döviz girişinde yaşanan artış ile birlikte TL'deki reel değer kaybı da durmuştur. Buna paralel olarak Ağustos ayında TÜFE bazlı reel efektif döviz kuru endeksi bir önceki aya göre %4.1 oranında değer kazanırken TEFE bazlı endekste ki değer kazancı %4.6 olarak gerçekleşmiştir. Kurlar açısından en büyük risk, muhtemel bir Irak operasyonu olarak görülmekle beraber, IMF kredisinin 2003 yılına ertelenmesi, yılsonunda yürürlükten kalkacak olan geçici vergi mevzuatında gerekli değişikliklerin yapılmamasıyla yaşanacak mevduat kaçıışı ve Kopenhag zirvesinden arzu edilen bir sonuç çıkmaması gibi nedenler kurda yukarı doğru dalgalanmayı hızlandırabilir. Bununla birlikte banka açık pozisyonlarının kapanmış olması ve yabancı yatırımcıların yurtiçinde çok fazla pozisyon almamış olmasının yıl sonuna doğru kurlar üzerindeki baskıyı sınırlandıracağı düşünülmektedir.

V. 2002 ve 2003 Yılı Beklentileri

TÜSİAD 2002 yılında GSYİH'nın %5 artmasını beklemektedir.

Temmuz ayında yayınlanan konjonktürün 32. sayısında, 2002 yılı tahminleri Kasım 2002'de erken seçimlerin yapılacağı, ekonomik programın uygulanmaya devam edeceği, siyasi belirsizliğin kademeli olarak azalacağı ve dış konjonktürde yılın ikinci yarısında iyileşme olacağı beklentileri altında hazırlanmıştır.

Temel varsayımlar değişmese de, dış konjonktürde 2002 yılının ikinci yarısı için kısmen ve 2003 yılı için daha kuvvetli bir ekonomik yavaşlama beklentisi ağır basmaktadır. Yılın ikinci çeyreğinde beklentilerin üzerinde çıkan büyüme rakamları, talep tarafından tahminlerimizle uyumlu gözüktüğü de, stok değişimlerinin büyük katkısı tahminlerin farklılaşmasına neden olmuştur. TÜSİAD 2002 yılında GSYİH'nın %5 artmasını, enflasyonun ise yıl sonu itibarıyla TEFE ve TÜFE'de sırasıyla %32.2 ve %31.2 olmasını beklemektedir. TÜSİAD, 2002 senesinde reel faizlerin ortalama %14.1, TL'nin dolar karşısındaki reel değer kazancının %14.6 ve faiz dışı fazlanın GSMH'nın %5.5'i olmasını beklemektedir. Büyüme hedefiyle birlikte değerlendirildiğinde, bu senaryo toplam kamu borç stokunda 13 puanlık bir azalış öngörmektedir.

2003 yılı tahminleri değişik senaryolar altında yapılmış olup, baz senaryoda GSYİH artışının %4.5, yıl sonu TÜFE artışının %25 olması beklenmektedir.

2003 yılında oluşacak ekonomik performansın, büyük ölçüde dışsal gelişmelere bağlı olmasından dolayı makroekonomik senaryo değişik ihtimaller göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Önemli dışsal gelişmeler olarak, Kopenhag zirvesi, Kıbrıs sorunu ve Irak operasyonu alınmıştır. İyimser senaryoda, Kopenhag zirvesinde müzakerelerin başlamasına yönelik somut bir gelişme kaydedileceği, önümüzdeki dönemde Kıbrıs konusunda tarafların anlaşabileceği bir çözüme ulaşılacağı ve Irak sorunun askeri müdahale yapılmaksızın çözüleceği varsayımları yapılmıştır. Kurulacak hükümet piyasalarda güven ortamını oluşturup faizlerin düşmesine yardımcı olurken, yaygın bir canlanma yaşanacağı öngörülmüştür. Bu senaryo altında, GSYİH büyümesinin %7'ye ulaşması, enflasyon hedeflemesine geçilmesiyle yıl sonunda TÜFE artışının %20'ye inmesi, reel faizler %8'e inerken TL'nin dolar karşısında reel bazda %6 değer kazanması beklenmektedir. Faiz dışı fazlanın ise

GSMH'nın %5.5'i olacağı tahmin edilmektedir.

Kötümser senaryoda ise, Kopenhag zirvesinden 2003 yılı içinde müzakerelerin başlamasına yönelik somut bir gelişme elde edilemeyeceği, Kıbrıs konusunda çözümsüzlüğün süreceği ve Irak'a yönelik uzun süre devam etmesi muhtemel bir operasyon yapılacağı öngörülmüştür. Kurulacak hükümet, bu olumsuz beklentilerin ışığında piyasalarda faiz oranlarını indirmekte başarılı olamayacak, merkez bankası zayıf parasal hedefleme uygulayacak, petrol fiyatları uzun süre 35\$ ortalamasında kalacaktır. Bu senaryo altında, GSYİH büyümesinin %2.5 olması, enflasyondaki düşüşün durarak 2003 sene sonunda ancak %30'a gerilemesi, reel faizlerin %20'ye çıkması ve TL'nin dolar karşısında reel bazda değerinin aynı kalması beklenmektedir. Faiz dışı fazla ise, nominal olarak azalacak olmasına karşın iyimser senaryoya göre daralacak olan milli hasılayla değerlendirildiğinde, bu senaryo altında da %5.5 olacaktır.

Diğer tüm senaryolar bu iki bandın içinde kalırken, 2003 yılı baz senaryomuzu oluştururken AB ve Kıbrıs konularının her ikisinde de şarta bağlı çözümlerin elde edileceği ve mali piyasalar ve ekonomik beklentiler üzerindeki etkinin bir şekilde nötr kalacağı öngörülmüştür. Irak operasyonunun ise kısa süreli, hızlı ve Türkiye'nin mali kaybının bir şekilde telafi edilerek gerçekleştirileceği kurgulanmıştır. Bu durumda petrol fiyatları 22\$-28\$ bandını aşmayacak, yılın ikinci yarısına doğru enflasyon hedeflemesine geçilebilecek ve yılın ilk aylarında yaşanacak operasyonun ardından faiz oranları düşerek ekonomik canlanmayı destekleyecektir. Baz senaryoda, GSYİH büyümesinin %4.5 olması, yılsonunda TÜFE artışının %25'e inmesi, reel faizlerin %13 olması, TL'nin dolar karşısında reel bazda %3 değer kazanması beklenmektedir. Diğer senaryolarda olduğu gibi, faiz dışı fazlanın GSMH'nın %5.5'i olacağı tahmin edilmektedir. (Bkz. TÜSİAD Makroekonomik Temel Senaryo)

TABLO 1.1 ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (2001-2002)
ÜRETİM VE FİYATLAR

	2001				2002								
	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül
SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ (DİE, 1997 = 100)													
Yıllık % Artış	-9.2	-13.6	-14.4	-8.0	-2.2	-5.0	19.2	14.8	11.1	7.1	12.4	7.2	..
Aylık % Artış	3.1	3.7	-0.5	-8.0	-1.0	-6.0	21.8	-2.3	3.9	-3.6	1.2	-2.4	..
Yıllık % Artış (mevsimsellikten arınmış)	-8.9	-13.6	-14.7	-7.6	-2.5	-5.2	19.9	14.4	11.3	7.1	12.6	7.0	..
KAPASİTE KULLANIM ORANI (DİE, %)													
	72.9	74.0	74.0	73.3	74.0	71.9	76.0	74.3	75.5	76.2	77.5	76.4	..
ÜCRETLER (DİE, Dönemsel, 1997=100, İm. San.)													
Saat Başına Reel Ücret Endeksi (yıllık % artış)	-15.8	-20.5	-16.0	-4.2
Reel Kazanç Endeksi (yıllık % artış)	-14.2	-20.0	-17.4	-4.4
TOPTAN EŞYA FİYATLARI (DİE, 1994=100)													
Yıllık % Artış	74.7	81.4	84.5	88.5	92.0	91.8	77.5	58.0	49.3	46.8	45.9	43.9	40.9
Aylık % Artış	5.4	6.7	4.2	4.1	4.2	2.6	1.9	1.8	0.4	1.2	2.7	2.1	3.1
Aylık % Artış (mevsimsellikten arınmış)	4.9	6.0	4.5	3.9	3.6	2.0	1.1	0.6	1.0	2.6	3.7	3.4	2.8
TÜKETİCİ FİYATLARI (DİE, 1994=100)													
Yıllık % Artış	61.8	66.5	67.3	68.5	73.2	73.1	65.1	52.7	46.2	42.6	41.3	40.2	37.0
Aylık % Artış	5.9	6.1	4.2	3.2	5.3	1.8	1.2	2.1	0.6	0.6	1.4	2.2	3.5
Aylık % Artış (mevsimsellikten arınmış)	4.6	4.7	3.9	3.2	4.6	2.0	1.3	1.5	1.2	2.0	2.4	2.8	2.4
DÖVİZ KURU (MB alış kuru)													
TL/US\$ (aylık ortalama)	1,474,344	1,599,432	1,512,392	1,447,266	1,359,467	1,350,200	1,351,431	1,314,287	1,390,826	1,526,830	1,654,298	1,632,314	1,644,394
Yıllık % Artış	122.1	136.4	121.5	113.6	102.7	79.9	39.1	8.4	22.8	25.7	25.3	16.7	11.5
Aylık % Artış	5.4	8.5	-5.4	-4.3	-6.1	-0.7	0.1	-2.7	5.8	9.8	8.3	-1.3	0.7
FİYAT HADLERİ (DİE, 1994=100)*													
Dış Ticaret Hadleri (İhracat/İthalat)	87.9	91.1	91.7	93.1	91.3	91.6	90.6	89.4	89.9	89.9	88.8
İç Ticaret Hadleri (Tatım/İmalat)	94.1	91.6	93.8	102.0	106.1	111.1	109.9	107.8	104.1	102.4	99.6	100.9	101.1
İÇ BORÇLANMA YAPISI (satış miktarı ağırlıklı)													
Yıllık Bileşik Faiz (%)	87.5	85.8	79.0	74.0	73.9	74.0	70.5	60.2	56.2	72.2	72.6	64.9	63.5
Ortalama Vade (gün)	125	122	166	170	274	359	326	279	268	152	161	195	205

(..) Yayınlanmamış veri
(*) Hesaplama mevsimsellikten arındırılmış seriler kullanılmıştır

TABLO 1.2 ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (2001-2002)
DIŞ TİCARET

	2001					2002							
	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül
DIŞ TİCARET DENGESİ (milyon \$)													
Aylık													
İthalat (CIF)	3,425	3,364	3,559	3,441	3,253	2,879	3,495	4,020	4,240	3,781	4,389
İhracat (FOB), Bavlul ticareti hariç	2,604	2,812	2,842	2,658	2,552	2,362	2,725	2,736	2,905	2,682	2,952
Dış Ticaret Dengesi	-821	-552	-717	-783	-701	-517	-770	-1,284	-1,335	-1,099	-1,437
ÖDEMELEER DENGESİ (milyon \$)													
Aylık													
Cari İşlemler Dengesi	769	706	297	-180	103	-253	-43	-474	-324	208	65
Dış Ticaret Dengesi*	-335	-55	-220	-368	-283	-13	-195	-658	-783	-620	-897
Görünmeyenler	1,104	761	517	188	386	-240	152	184	459	828	962
DIŞ TİCARET DENGESİ (milyon \$)													
12 Aylık Kümülatif													
İthalat (CIF)	45,859	44,199	42,396	41,399	40,580	39,865	40,251	41,233	41,914	42,396	43,348
İhracat (FOB), Bavlul ticareti hariç	30,261	30,828	31,171	31,340	31,656	31,502	31,681	31,801	31,821	31,941	32,409
Dış Ticaret Dengesi	-15,598	-13,371	-11,225	-10,059	-8,924	-8,363	-8,570	-9,432	-10,093	-10,455	-10,939
ÖDEMELEER DENGESİ (milyon \$)													
12 Aylık Kümülatif													
Cari İşlemler Dengesi	-167	1,157	2,897	3,396	4,134	3,964	3,676	2,553	1,861	1,831	1,461
Dış Ticaret Dengesi*	-10,106	-7,839	-5,670	-4,537	-3,438	-2,867	-2,962	-3,691	-4,225	-4,497	-4,862
Görünmeyenler	9,939	8,996	8,567	7,933	7,572	6,831	6,038	6,244	6,086	6,328	6,323
Resmi Rezerv Hariç Sermaye Hareketleri													
Net Doğr. Yatırımlar	-12,044	-13,259	-12,598	-14,198	-16,214	-13,781	-10,498	-8,745	-6,667	-4,143	-3,523
Portföy Yatırımları	2,479	2,921	2,743	2,769	2,700	1,167	1,252	1,212	1,288	1,222	1,090
Net Uzun Vad.Serm.Har.	-8,967	-9,107	-4,776	-4,515	-5,160	-2,154	-1,704	-553	-1,104	-2,277	-1,491
Net Kısa Vad.Serm.Har.	490	514	-458	-1,131	-1,330	-883	-157	506	1,209	1,515	1,200
Net Hata ve Noksan	-6,046	-7,587	-10,107	-11,321	-12,424	-11,911	-9,889	-9,910	-8,060	-4,603	-4,322
Rezerv Hareketleri* *	-4,447	-4,719	-3,157	-2,122	-3,098	-2,163	-2,828	-2,446	-2,963	-2,376	-1,614
DIŞ TİCARET (yıllık % artış)	5,548	5,711	1,748	2,694	4,948	186	-2,144	-4,248	-1,308	-4,389	-5,050
İthalat	-26.2	-33.0	-33.6	-22.5	-20.1	-19.9	12.4	32.3	19.2	14.6	27.7
İhracat	8.0	25.3	13.7	6.9	14.1	-6.1	7.0	4.6	0.7	4.7	18.9
Fiyat Endeksi (1994=100)													
İthalat	-1.3	-5.0	-6.7	-5.8	-9.2	-10.1	-9.6	-6.1	-4.7	0.2	0.2
İhracat	-3.5	-5.8	-6.5	-5.0	-9.7	-7.6	-6.9	-5.6	-3.7	0.0	-3.7
Miktar Endeksi (1994=100)													
İthalat	-23.8	-31.4	-32.5	-19.2	-8.1	-8.3	27.6	46.0	21.6	9.8	34.0
İhracat	23.9	41.7	28.4	18.6	31.9	8.7	21.0	14.4	9.8	7.5	37.3

(*) İhracat(FOB)-İthalat(FOB), Bavlul ticareti dahil, diğer mallar hariç

(**) Arıt İşaret rezervi azalışını gösterir

(..) Yayınlanmamış veri

TABLO 1.3 ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (2001-2002)
KONSOLİDE BÜTÇE

	2001					2002									
	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	
12 AYLIK KÜMÜLATİF (trilyon TL)															
Gelirler	45,162	47,065	49,442	51,813		53,798	54,440	56,280	57,074	62,355	64,706	66,673	68,312	70,287	
Vergi Gelirleri	34,212	35,612	37,889	39,768		41,158	42,607	44,399	45,290	47,322	48,692	50,492	52,047	54,292	
Vergi Dışı Gelirler	10,428	10,872	10,941	11,376		11,850	11,021	11,014	10,855	14,084	15,004	15,120	15,170	15,487	
Harcamalar	66,408	72,892	76,845	80,379		87,682	93,546	97,391	100,520	101,813	103,043	103,553	103,608	105,554	
Cari	17,434	18,231	19,007	20,368		21,170	21,892	22,764	23,689	24,668	25,364	26,299	27,150	27,850	
Yatırım	3,246	3,382	3,657	4,140		4,171	4,210	4,239	4,231	4,441	4,717	4,993	5,267	5,596	
Transferler	45,728	51,279	54,181	55,871		62,340	67,445	70,388	72,599	72,704	72,962	72,261	71,191	72,108	
Faiz Dışı Bütçe Dengesi	11,122	11,699	12,605	12,498		12,636	11,524	11,683	10,833	14,301	15,451	15,528	15,186	16,144	
Bütçe Dengesi	-21,246	-25,827	-27,402	-28,566		-33,885	-39,106	-41,112	-43,446	-39,457	-38,337	-36,880	-35,297	-34,727	
Finansman	21,226	25,753	27,861	32,050		36,571	40,246	42,120	44,670	40,627	39,449	37,923	36,355	..	
Dış Borçlanma (net)	-2,577	-2,728	-4,338	-4,448		-3,800	7,805	7,812	10,209	10,317	10,762	12,161	14,935	..	
İç Borçlanma (net)	16,898	16,340	21,486	23,542		26,344	17,971	19,872	21,515	20,894	18,267	17,600	16,516	..	
Kısa Vadeli Borçlanma (net)	11,004	11,041	11,805	14,938		15,473	12,672	12,721	11,386	9,971	14,607	19,378	18,339	..	
Diğer	6,915	12,151	10,723	12,966		14,026	14,470	14,436	12,947	9,416	10,420	8,162	4,904	..	
12 AYLIK KÜMÜLATİF (milyar \$)															
Gelirler	46.6	45.3	44.0	43.8		42.9	40.9	41.4	41.7	44.8	45.7	46.3	46.7	48.0	
Vergi Gelirleri	34.9	33.8	33.3	33.1		32.2	31.9	32.6	33.1	34.0	34.3	34.9	35.4	36.6	
Vergi Dışı Gelirler	11.1	10.9	10.2	10.1		10.1	8.4	8.1	7.9	10.1	10.6	10.6	10.5	10.7	
Harcamalar	65.2	65.9	65.7	64.8		67.8	69.7	71.6	73.7	73.1	72.8	71.8	71.1	71.7	
Cari	18.4	17.8	17.3	16.6		16.4	16.3	16.6	17.2	17.7	17.9	18.2	18.5	18.8	
Yatırım	3.4	3.2	3.2	3.1		3.1	3.1	3.1	3.0	3.1	3.3	3.4	3.5	3.7	
Transferler	43.4	44.9	45.2	45.1		48.4	50.3	51.9	53.4	52.3	51.6	50.3	49.0	49.2	
Faiz Dışı Bütçe Dengesi	11.1	11.1	10.9	11.9		11.1	8.9	8.7	7.9	10.3	10.9	10.9	10.5	11.0	
Bütçe Dengesi	-18.6	-20.6	-21.7	-21.0		-24.9	-28.7	-30.2	-32.0	-28.4	-27.1	-25.6	-24.3	-23.7	
Finansman	18.4	20.6	22.0	23.8		26.9	29.5	30.8	32.8	29.1	27.8	26.2	25.0	..	
Dış Borçlanma (net)	-1.8	-1.7	-2.9	-3.5		-2.8	5.7	5.7	7.6	7.7	8.3	9.0	10.7	..	
İç Borçlanma (net)	14.3	13.2	16.4	17.9		19.3	13.3	14.5	15.6	15.3	12.7	11.7	10.8	..	
Kısa Vadeli Borçlanma (net)	11.4	11.4	12.3	14.3		13.7	10.2	9.8	8.6	7.1	10.3	13.2	12.3	..	
Diğer	6.0	9.1	8.5	9.5		10.4	10.5	10.7	9.6	6.1	6.8	5.5	3.5	..	
İÇ BORÇ STOKU															
Kartilyon TL	105.8	109.3	117.2	122.2		128.1	118.0	120.3	123.3	122.8	126.8	130.4	137.1	..	
Milyar \$	71.7	68.3	77.5	84.4		94.3	87.4	89.0	93.8	88.3	83.1	78.8	84.0	..	
İç Borç / M2Y	104.3	104.0	113.9	118.7		127.6	114.1	116.4	117.6	111.8	108.2	105.6	112.5	..	

(..) Yayınlanmamış veri

TABLO 1.4 ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (2001-2002)
PARASAL GELİŞMELER

	2001					2002								
	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	
PARA ARZLARI (yıllık % değişim)														
Dolaşımdaki Para	66.4	56.5	52.9	49.3	74.1	115.6	60.0	56.0	50.9	54.1	53.4	50.3	44.6	
Vadesiz Mevduat	48.6	64.1	54.2	14.2	34.8	33.3	28.4	9.8	29.0	11.9	10.6	1.2	21.1	
M1	55.7	60.7	53.7	27.9	49.8	65.6	40.2	27.9	37.7	28.0	28.2	19.3	31.1	
Vadeli Mevduat	59.9	57.6	56.3	45.2	43.7	41.1	28.3	35.9	35.8	33.5	46.7	37.1	32.5	
M2	58.8	58.3	55.7	40.9	45.0	46.3	30.9	34.1	36.3	32.2	42.0	32.2	32.1	
Döviz Tevdiat Hesabı (TL)	134.4	143.0	127.4	132.9	117.7	84.2	60.4	45.8	55.8	46.5	44.1	29.9	17.6	
M2Y	95.6	99.7	89.9	80.1	76.4	64.1	44.6	39.9	45.9	39.6	43.2	30.9	23.7	
Repo	44.7	53.7	47.8	53.2	49.1	53.5	6.2	43.8	35.8	36.7	46.7	9.3	15.1	
M2YR	78.4	81.6	73.7	67.5	63.6	52.4	42.0	33.9	40.1	34.7	36.4	29.1	22.2	
Resmi Mevduat	38.6	56.1	49.1	117.8	60.0	60.1	35.9	118.1	27.6	37.9	82.6	83.3	93.2	
Merkez Bankası Diğer Mevduat	36.3	45.8	82.8	110.7	13.3	57.7	14.1	39.2	64.8	146.8	75.8	12.3	28.3	
M3Y	93.7	96.2	89.1	81.1	75.1	63.9	43.3	39.8	42.8	40.1	41.6	30.3	24.6	
M2Y (trilyon TL)	101,415	105,089	102,967	102,950	100,386	103,493	103,335	104,851	109,868	117,240	123,428	121,909	125,409	
M2Y'nin Bileşimi (%)														
Dolaşımdaki Para	4.4	4.1	4.2	4.7	4.5	5.8	4.8	5.0	5.2	5.1	5.0	5.1	5.1	
Vadesiz Mevduat	5.9	5.3	6.0	5.5	5.7	5.6	6.4	5.5	5.0	5.9	5.2	5.9	5.8	
Vadeli Mevduat	31.4	31.1	32.7	34.7	36.5	35.9	37.4	37.9	36.2	34.5	33.8	33.4	33.6	
Döviz Tevdiat Hesabı	58.3	59.5	57.2	55.1	53.4	52.7	51.5	51.6	53.6	54.5	56.1	55.6	55.4	
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
KREDİ HACMİ (yıllık % değişim)	39.2	37.4	25.5	24.8	21.1	15.3	11.1	8.2	16.8	5.1	4.1	-2.0	-4.3	
Mevduat Bankası Kredileri	35.7	33.8	21.9	21.6	19.3	14.3	10.3	8.4	17.1	4.6	3.2	-3.1	-5.2	
Özel	5.7	4.9	3.7	14.1	18.8	21.4	25.6	23.7	27.2	-3.8	-7.0	-9.9	-7.2	
Kamu	-4.7	-7.8	-11.4	-19.5	-18.2	-19.1	-18.6	-13.8	-5.3	0.6	-0.2	1.0	1.1	
Kalkınma ve Yatırım Bankası Kredileri	96.4	96.6	84.5	76.6	48.5	30.1	22.0	5.6	13.9	12.0	15.4	10.8	5.5	
MB ANALİTİK BİLANÇOSU (milyon \$)														
Para Tabanı	5,012	4,448	4,964	5,358	5,726	6,663	6,298	6,379	6,358	5,754	5,762	5,873	6,145	
Net İç Varlıklar	11,741	11,238	13,178	14,140	14,274	7,536	7,675	6,369	7,180	6,516	5,655	4,446	4,812	
Net Dış Varlıklar	-6,730	-6,790	-8,214	-8,782	-8,548	-872	-1,378	10	-822	-762	107	1,426	1,333	
Net Kamu	14,054	14,865	18,296	19,974	22,514	17,893	19,431	18,446	16,010	15,876	14,657	12,039	12,662	
Açık Piyasa İşlemleri Borçları	-1,037	489	283	768	1,426	4,125	4,645	5,296	4,854	5,516	5,543	3,966	4,341	
MB REZERVLERİ (milyar \$)	18.9	18.3	17.3	18.7	19.2	20.3	20.3	22.2	22.0	22.2	23.6	25.1	25.1	
MB REZERVLERİ/(İÇ BORÇ +M2Y, %)	13.5	13.7	11.9	12.0	11.4	12.4	12.3	12.8	13.1	13.9	15.4	15.8	..	
DİŞ BORÇ STOKU (milyar \$)	118.5	115.2	117.8	125.9	

Net Dış Varlıklar = Dış Varlıklar - (Dış Yükümlülükler + Bankalar Döviz Mevduatı)
 Net İç Varlıklar = Net Kamu - Forılar + Bankalara Açılan Nakit Kredi + Net API + Diğer + Değerleme Hesabı
 Net Kamu = Kamuya Açılan Nakit Krediler - (Kamu Mevduatı + Döviz Olarak Takip Olunan Mevduat)
 Para Tabanı = Net Dış Varlıklar + Net İç Varlıklar

TÜSİAD KONJONKTÜR

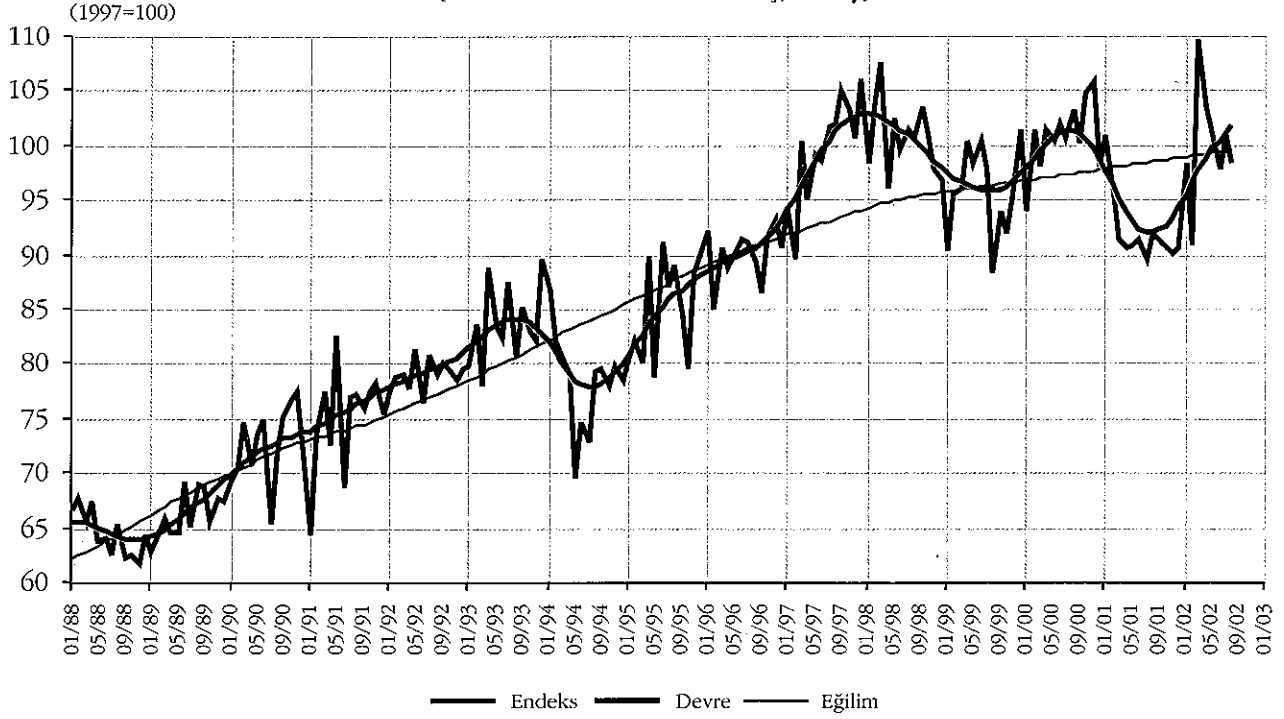
**TABLO 2 GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILA
(1987 fiyatlarıyla, TL)**

Harcama Gruplarına Göre	Sektörler İtibariyle									
	Yıllık % Artış		% Pay		Dönemler İtibariyle Yıllık % Artış		Dönemler İtibariyle Yıllık % Artış		% Pay	
	2000	2001	2001	2001	2001-3	2001-4	2002-1	2002-2	2001	2001
Özel Nihai Tüketim Harc.	6.2	-9.0	66.6	-9.7	-11.7	-2.0	3.1		3.9	-6.1
Gıda- içki	3.2	-3.4	24.8	-4.9	-4.8	-0.6	-0.5		4.1	-6.3
Dayanıklı Tüketim Malları	27.4	-30.4	10.0	-31.1	-33.2	-5.2	8.8		2.7	-8.1
Yarı Dayanıklı Tüketim Malları	0.9	-9.0	9.9	-9.9	-19.0	-3.9	5.7		-2.2	5.8
Enerji-Ulaştırma-Haberleşme Hizmetleri	-2.1	1.8	9.7	0.5	4.7	-3.7	1.4		6.0	-7.5
Konut Sahipliği	7.6	-9.1	6.5	-9.1	-11.4	1.6	8.7		-1.1	-9.6
Devletin Nihai Tüketim Harc.	0.0	2.1	5.7	2.1	2.0	2.0	1.9		6.4	-8.1
Maaş-Ücret	7.1	-8.6	8.5	-15.0	-8.9	2.4	2.7		6.5	-2.1
Mal ve Hizmet Alımı	2.0	1.5	4.6	0.9	1.0	2.0	0.3		4.4	-5.9
Gayri Safi Sabit Sermaye Ols.	12.4	-18.0	4.0	-29.8	-14.4	3.5	5.6		12.0	-9.4
Kamu Sektörü	16.9	-31.7	20.6	-37.3	-38.7	-24.6	0.1		11.1	-12.7
Makine Teçhizat	19.6	-22.0	6.1	-23.4	-18.8	-17.4	3.4		17.3	10.0
Bina İnşaatı	20.3	-39.0	1.5	-26.7	-32.4	-14.5	15.1		5.5	-4.9
Bina Dışı İnşaat	31.6	-20.0	1.8	-20.7	-27.3	-17.9	27.1		0.9	-9.9
Özel Sektör	12.2	-10.3	2.9	-23.5	-0.8	-21.0	-14.1		0.0	2.1
Makine Teçhizat	16.0	-35.1	14.5	-41.5	-50.2	-26.1	-1.0		6.1	-7.4
Bina İnşaatı	37.2	-49.6	7.3	-61.7	-69.0	-41.0	6.6		0.7	-11.7
Stok Değişimleri*	-9.7	-8.7	7.2	-9.2	-9.2	-2.2	-9.7		6.6	-6.7
Mal ve Hizmet İhracatı	1.1	-4.0		-0.3	-3.0	6.2	11.1		2.0	1.5
Mal ve Hizmet İthalatı	19.2	7.4	38.1	5.9	6.4	9.1	4.2		1.1	0.2
G.S.Y.İ.H (Talep)	25.4	-24.8	32.3	-26.5	-26.0	1.4	19.4		6.4	-6.4
G.S.Y.İ.H (Arz)	7.3	-7.4	100.0	-7.4	-10.4	1.9	8.2		28.1	-25.1
	7.4	-7.4	-	-7.4	-10.4	1.9	8.2		7.4	-7.4

* Değerler GSYİH büyümesine yüzde katkayı ifade etmektedir.

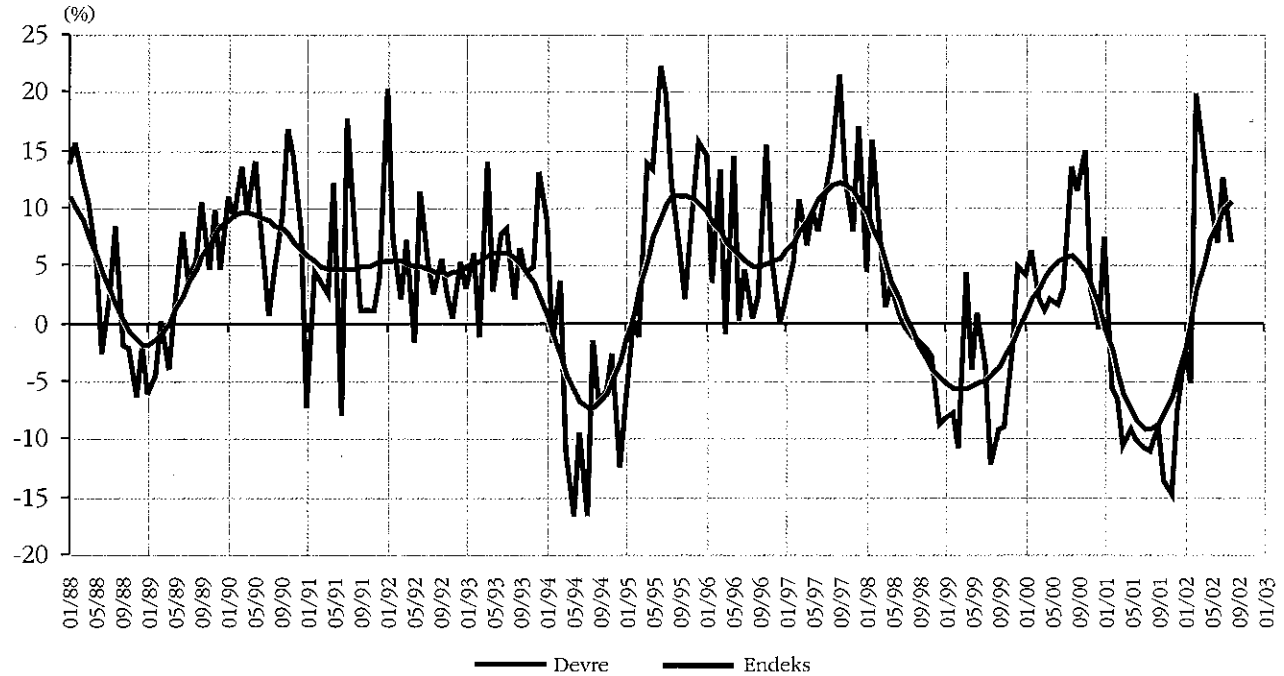
SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ
(Mevsimsellikten Arındırılmış, Düzey)

GRAFİK 1

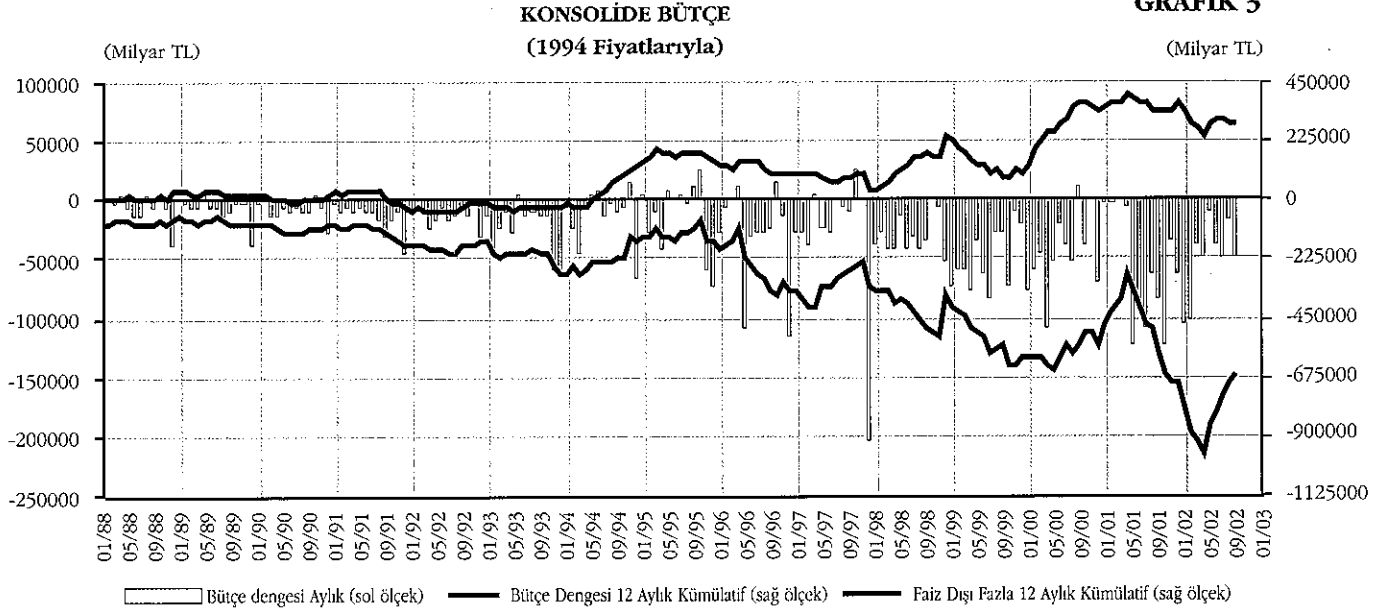

SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ
(Mevsimsellikten Arındırılmış, Yıllık Yüzde Artış)

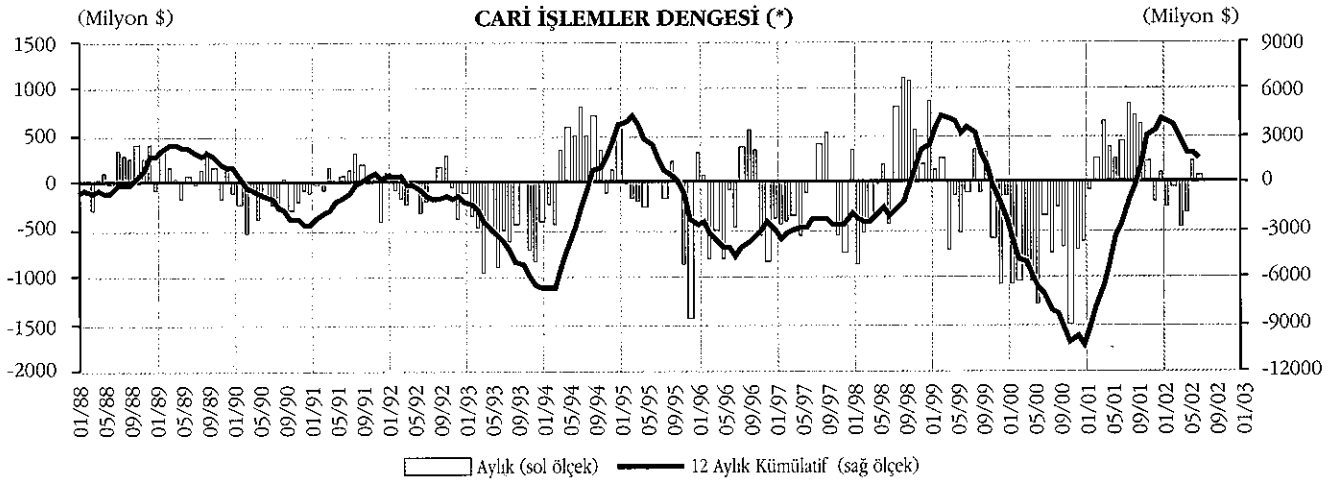
GRAFİK 2

GRAFİK 3

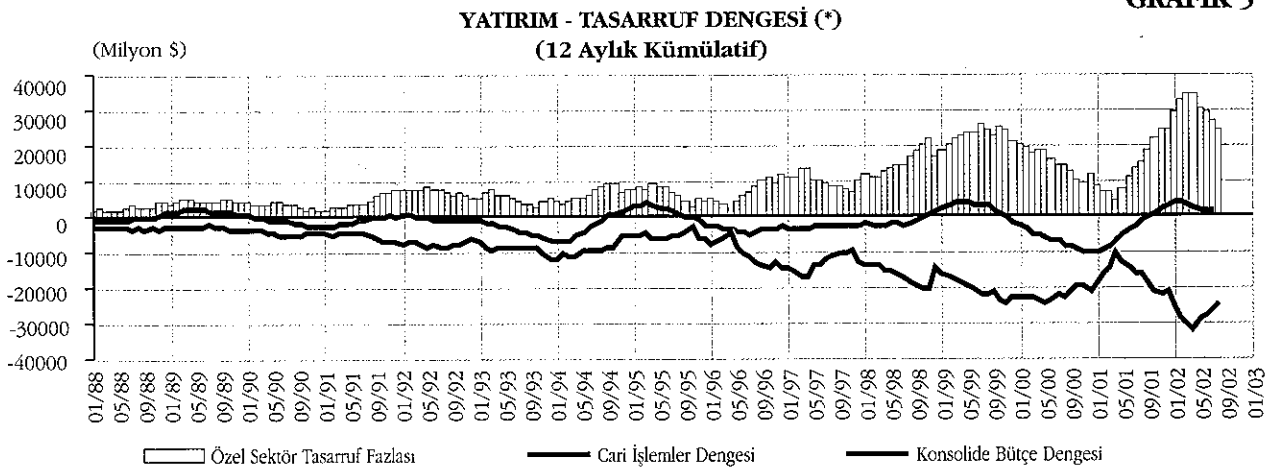

GRAFİK 4

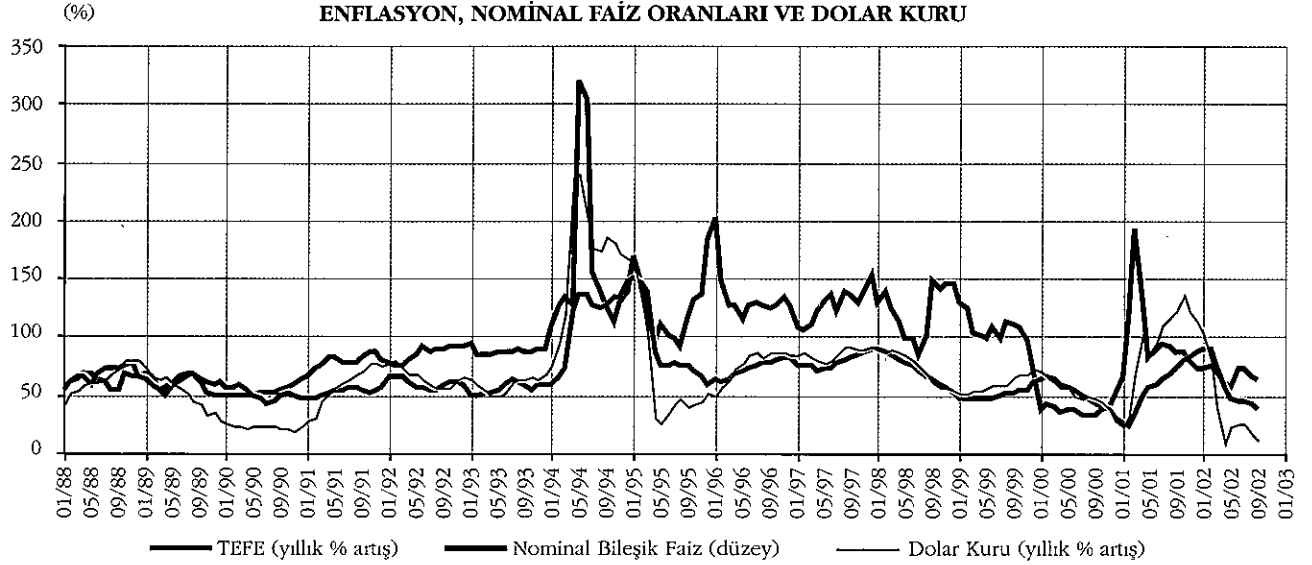
(*) 1/96 döneminden itibaren bavul ticareti dahil aylık rakamlar kullanılmaktadır.

GRAFİK 5

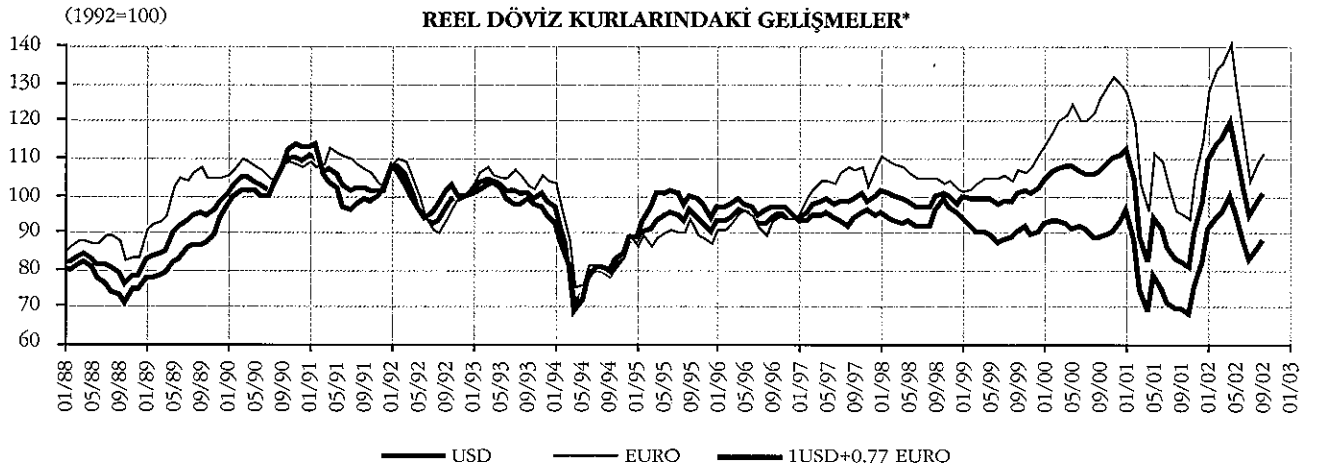

(*) Toplam Kamu Kesimi Tasarruf Açığı verisinin aylık olarak izlenememesi nedeniyle, Konsolide Bütçe Açığı gösterge olarak kullanılmıştır. Özel Sektör Net Tasarruf göstergesi ise Konsolide Bütçe Açığı ve Cari İşlemler Dengesi verilerinin cebirsel toplamı olarak hesaplanmıştır. Cari İşlemler Dengesi serisindeki kırılma, 1/96 döneminden itibaren bavul ticareti dahil aylık rakamların kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

GRAFİK 6

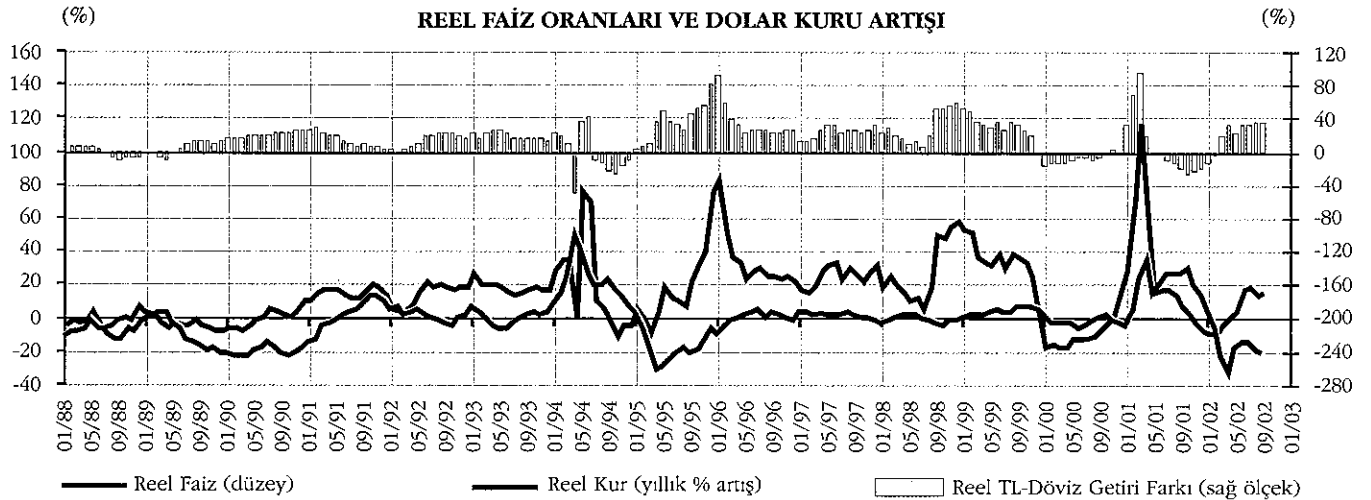

GRAFİK 7

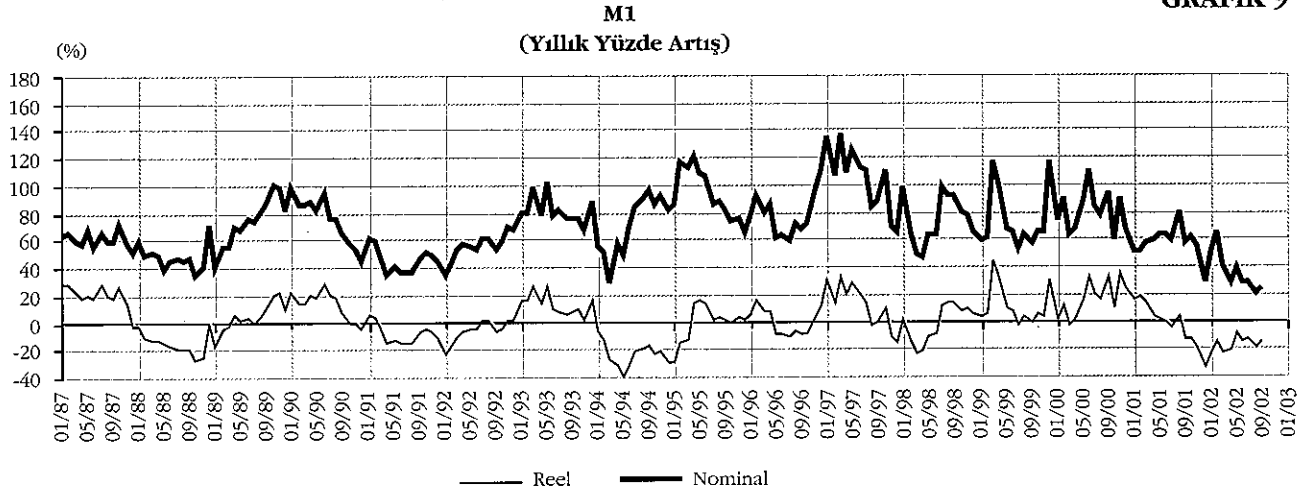

*1999 yılı öncesinde Euro endeksinde DM değerleri alınmıştır. Seriler TEFE endeksi kullanılarak deflate edilmiştir.

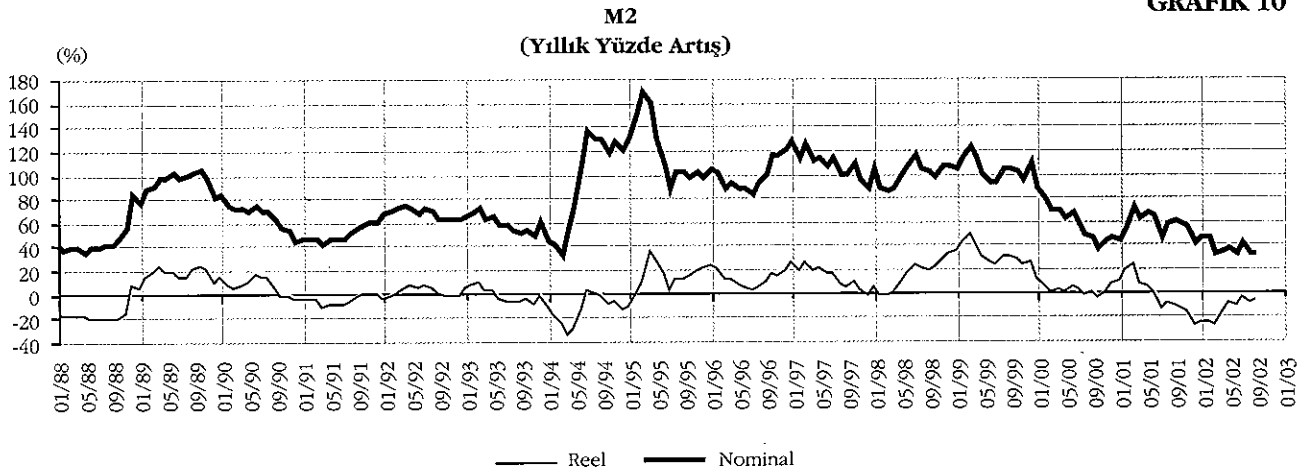
GRAFİK 8

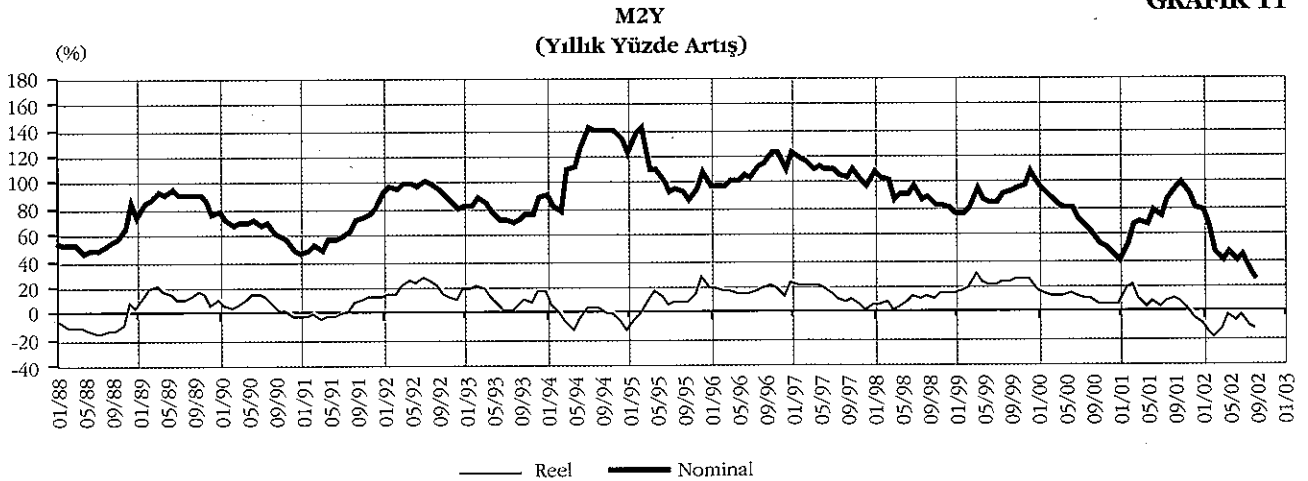
GRAFİK 9

GRAFİK 10

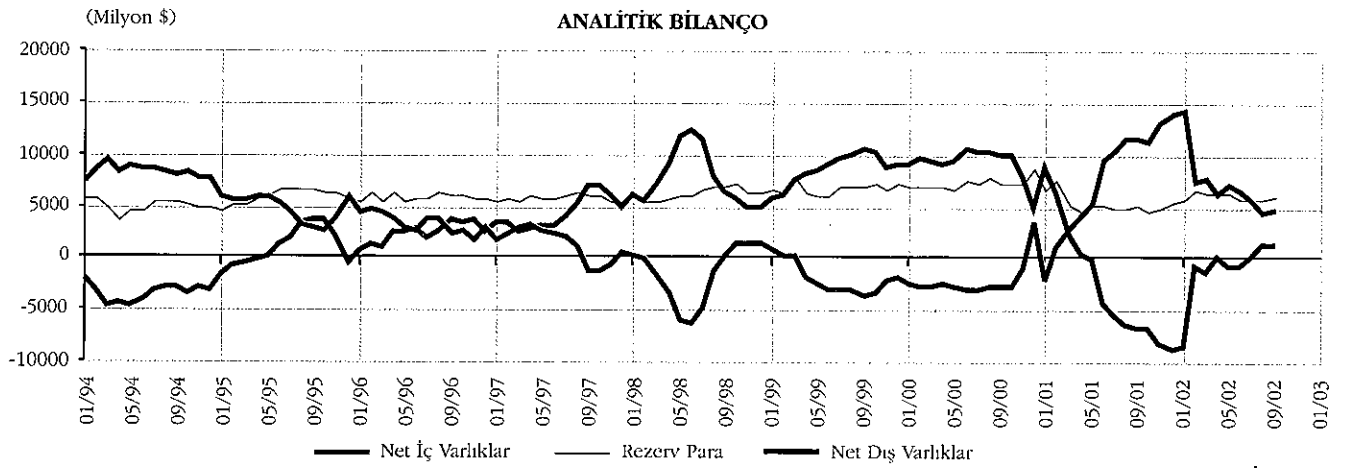
GRAFİK 11

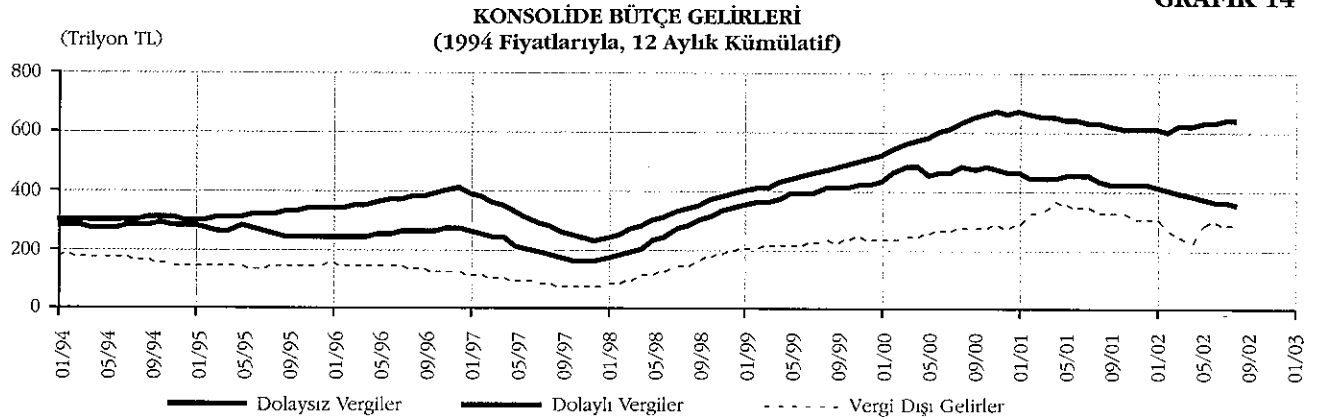
GRAFİK 12

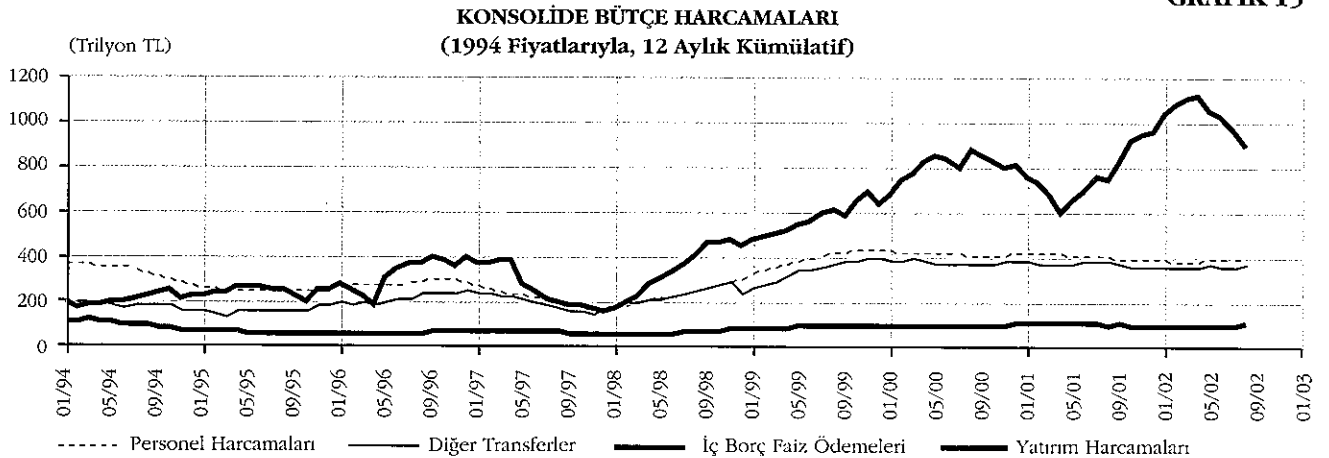
GRAFİK 13

GRAFİK 14

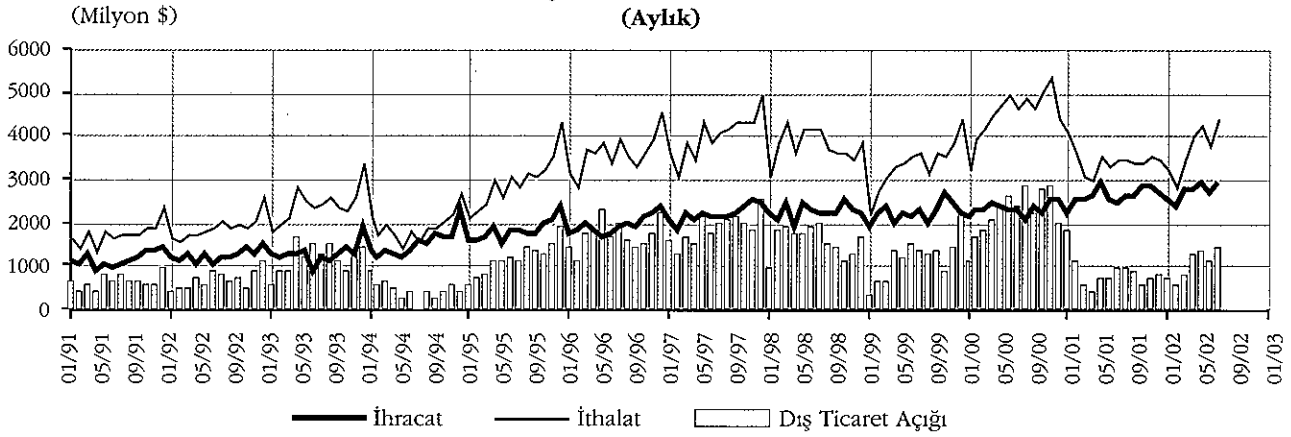

GRAFİK 15

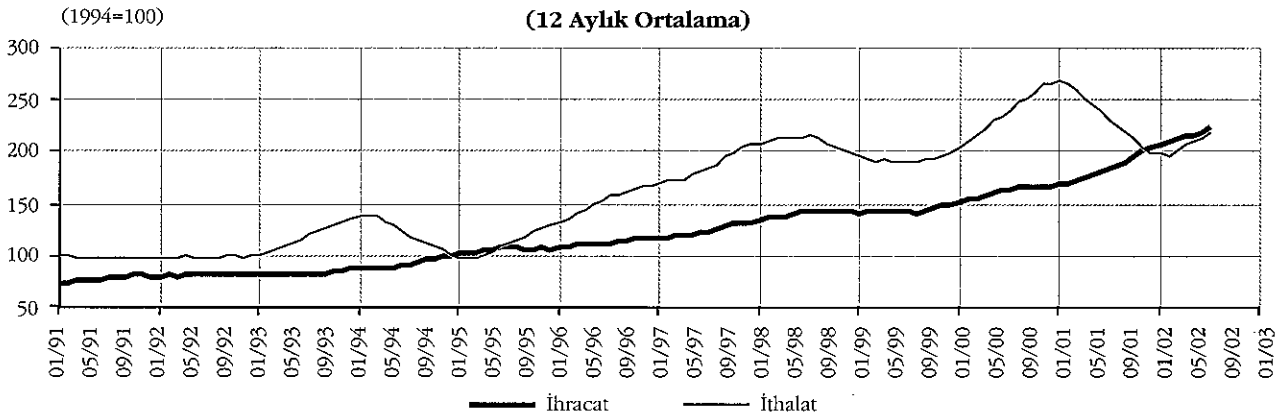
DIŞ TİCARET DEĞERLERİ
(Aylık)

GRAFİK 16

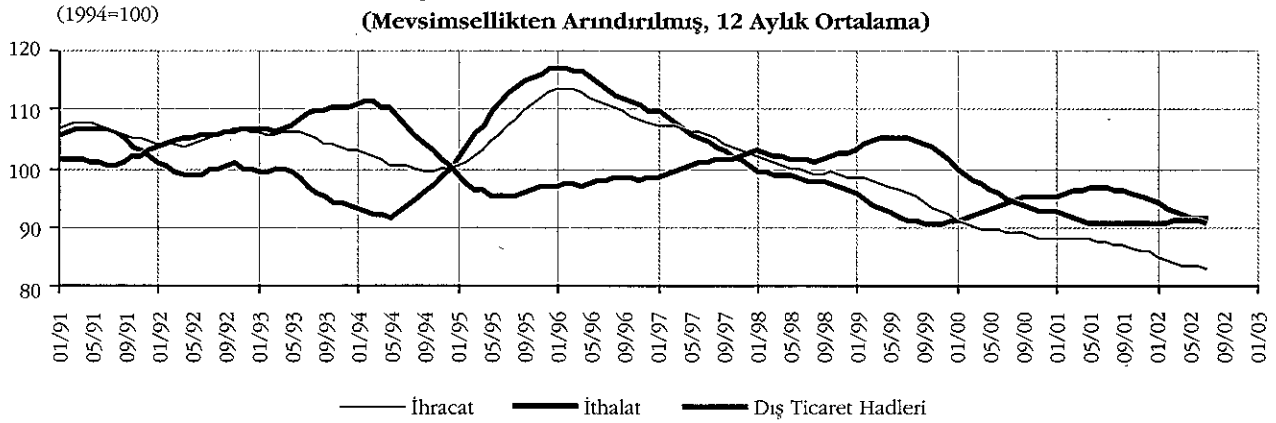
DIŞ TİCARET MİKTAR ENDEKSİLERİ
(12 Aylık Ortalama)

GRAFİK 17

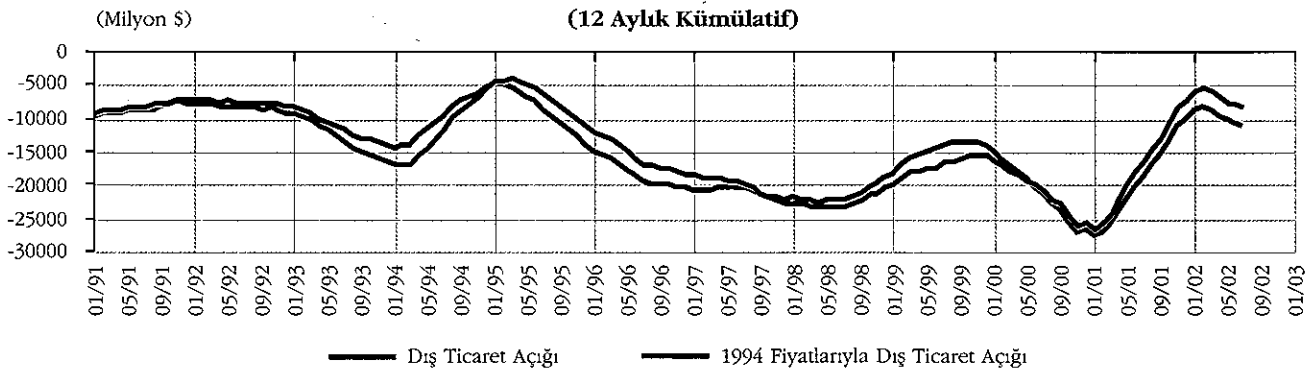
DIŞ TİCARET HADLERİ VE FİYAT ENDEKSİLERİ
(Mevsimsellikten Arındırılmış, 12 Aylık Ortalama)

GRAFİK 18

DIŞ TİCARET DENGESİ
(12 Aylık Kümülatif)

GRAFİK 19

TÜSİAD KONJONKTÜR

TÜSİAD MAKROEKONOMİK TEMEL SENARYO (Üç aylık ve yıllık ortalamalar)

	2001			2002			2003			Hükümet Programı
	I.Çeyrek	II.Çeyrek	III.Çeyrek	IV.Çeyrek	Yıllık	I.Çeyrek	II.Çeyrek	III.Çeyrek	IV.Çeyrek	Yıllık
GELİR VE FİYAT										
GSMH(sabit fiyatlarla)*	-3.1	-12.1	-9.0	-12.3	-9.4	0.3	8.8	3.8	5.8	4.7
GSYİH(sabit fiyatlarla)*	-0.8	-9.6	-7.4	-10.4	-7.4	1.9	8.2	4.3	5.4	5.0
Enflasyon (TEFE)*	30.1	56.8	70.0	84.9	61.6	86.7	51.2	43.5	34.0	50.4
Enflasyon (TÜFE)*	35.6	52.3	58.6	67.5	54.4	70.3	47.0	39.5	32.1	45.1
Rezerv Para *	36.6	38.5	58.5	33.9	41.7	51.1	40.8	46.0	41.5	41.0
KONSOLİDE BÜTÇE										
Konsolide Bütçe Geliri (trl TL)	10.561	12.367	13.445	15.439	51.813	15.028	20.793	19.583	20.114	75.518
Konsolide Bütçe Gideri (trl TL)	10.651	20.381	23.776	25.572	80.379	27.663	26.032	26.287	31.647	111.629
Konsolide Bütçe Dengesi (trl TL)	-90	-8.014	-10.330	-10.132	-28.566	-12.636	-5.239	-6.704	-11.533	-36.112
Faiz Harcamaları (trl TL)	4.809	10.932	13.774	11.549	41.065	16.540	11.925	10.857	12.376	51.898
Konsolide Bütçe Dengesi (milyar \$)	-0.1	-6.8	-7.4	-6.7	-23.3	-9.3	-3.7	-4.1	-6.9	-23.7
Faiz Dışı Bütçe Dengesi (GSMH'ya oran, %)					7.0					5.6
Kons.Büt.Dengesi(GSMH'ya oran, %)					-15.9					-12.7
DÖVİZ KURLARI										
Nominal Döviz Kuru (TL/\$)	797,557	1,186,825	1,398,014	1,519,706	1,225,525	1,353,699	1,410,648	1,643,660	1,680,883	1,522,222
Reel Döviz Kuru (TL/\$)*	15.5	58.6	71.6	73.4	56.7	69.7	18.9	17.6	10.6	24.2
Reel Döviz Kuru (TL/\$) (1999=100)**	120.9	97.9	91.8	97.6	102.0	121.3	121.1	108.9	116.5	117.0
Reel Döviz Kuru (TL/\$) *	17.4	-4.0	-7.6	-3.5	0.7	0.4	23.7	18.6	19.4	14.6
Nominal Döviz Kuru (TL/€)	733,423	1,036,296	1,245,474	1,360,145	1,093,834	1,186,136	1,299,433	1,616,606	1,658,360	1,440,133
Reel Döviz Kuru (TL/€)*	32	82	113	131	90	61.7	25.4	29.8	21.9	31.7
Reel Döviz Kuru (TL/€) (1999=100)	114.5	97.7	89.8	95.0	99.2	120.6	114.6	96.4	102.9	108.6
Reel Döviz Kuru (TL/€)*	2.6	-16.4	-25.7	-27.4	-17.3	5.3	17.3	7.4	8.3	9.5
Çapraz Kur €/\$(100)	92.0	87.3	89.1	89.5	89.5	87.6	92.1	98.4	98.7	94.2
DİŞ FAİZİ										
Nominal Faiz (bileşik %)	125.4	100.3	91.3	79.6	99.1	72.8	63.0	66.6	59.8	65.5
Reel Faiz (bileşik %)	66.2	31.5	20.6	7.3	29.0	1.5	10.9	19.4	21.0	14.1
DİŞ TİCARİ VE CARİ İŞLEMLER										
İthalat (cif) (milyar \$)	10.2	9.4	10.1	10.1	39.7	9.3	11.8	11.9	12.1	45.1
İhracat (fob) (milyar \$)	8.2	8.8	8.8	9.4	35.3	8.8	9.6	9.4	9.8	37.6
İhracat (fob) ve transit tic. dahil(milyar \$)	-2.0	-0.5	-1.3	-0.6	-4.5	-0.5	-2.1	-2.5	-2.4	-7.5
Dış Ticaret Dengesi (fob-cif)(milyar \$)										
Görünmeyen Kalemler (diğer cari)(milyar\$)	1.6	1.8	3.3	1.3	7.9	0.3	1.5	2.7	2.0	6.5
Cari İşlemler Dengesi (milyar\$)	-0.5	1.3	2.0	0.6	3.3	-0.2	-0.6	0.2	-0.4	-0.9
İthalat (fob) (milyar \$)*	-10.1	-32.9	-28.9	-30.7	-26.4	-9.2	25.4	17.8	20.6	13.4
İhracat (fob) ve transit tic. dahil(milyar \$)*	7.8	10.9	13.1	13.4	11.4	7.6	8.7	7.2	3.5	6.7
İthalat Miktar Endeksi*	-10.0	-30.4	-27.5	-28.2	-24.8	1.9	24.7	13.2	13.7	13.3
İhracat Miktar Endeksi*	16.3	20.3	22.1	29.4	22.2	20.1	10.6	12.4	12.7	13.7
İthalat Birim Değeri*(c)	0.0	-3.5	-2.0	3.7	-2.2	-10.9	0.5	4.1	6.1	0.0
İhracat Birim Değeri*(c)	-7.3	-7.8	-7.4	-12.4	-8.9	-10.4	-1.7	-4.6	-8.2	-6.2

İthalat birim değeri rakamları TÜSİAD tabiidir.
(*) Bir önceki yıl aynı dönemine göre yıllık yüzde değişimi gösterir.
(**) Endeksteiki düşüş TL'nin dolar karşısında değer kaybettiğini göstermektedir.

(a) Yıl sonu, TÜSİAD'ın 2002 ve 2003 sonu için TÜFE ve TEFE tabinlerini sırasıyla %31.2, %32.2 ve %24.6, %22.1'dir.
(b) FOB, baul ticareti hariç (c) Cari Değer/Miktar Endeksi

TÜSİAD: Meşrutiyet Caddesi 74, Tepebaşı 80050, İSTANBUL. Tel:(0212) 249 54 48 - 249 07 23 Fax: (0212) 249 13 50
TÜSİAD Adına Sahibi: Tuncay Özilhan Genel Yayın Yönetmeni ve Sorumlu Müdür: Ümit İzmen
Yayın Kurulu: Tuncay Özilhan, Oktay Varler, Haluk Tükel, Ümit İzmen, Tüker Hamzaoglu, Eda Alidedeoğlu, Alp Baştuğ, Eren Ocakverdi
Yayın: Lebib Yalçın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş.

TÜSİAD KONJONKTÜR'ün 33. sayısı Ekim ayı itibarıyla bilinen son rakamlara ve tabinlere dayanılarak hazırlanmıştır
Tüm hakları saklıdır. © TÜSİAD 2002
TÜSİAD-T/2002-10-333

